

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólítások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
részek és hirdetési díjak küldendők. ::

Háború és béke.¹

— Irta s elmodta: Jánosi Zoltán. —

És. II. 4.

Ilyenkor, adventben: Krisztusra emlékezéskor és Krisztusnáráskor; ilyenkor látjuk igazán, hogy mily messze vagyunk a felséges céltől, az Istenországtól, amelyet Krisztus tűzött elébünk és amelybe Krisztus akarja vezetni fajunkat. És ez a mostani advent a maga megrendítő eseményeivel, különösen lehangol, sőt lesújt minden emberséges embert, minden jó keresztyént. Füstfelleg az égen, vértenger a földön. Csattog a kard, cseng a szurony, sivít a golyó, villámlik, dörög az ágyú, dübörögnek rohanó paripák és emberi lábak. És az emberek, mint veszett vadak, egymásra vetik magukat. Emberek! Nem keresztyének és keresztyének! És a keresztyének még rosszabbak, mint a nem keresztyének. Gyermeküket, nőket és aggastyánokat mészárolnak. És a lemennydörgött ütközetek után a csatatéri betegápolók az aludtvérlepte földön holttesteket találnak, amelyeknek a torkát nem vas, vagy ólom tépte fel, hanem emberi fog. És ezek az átharapott gégejű halottak a nem keresztyének közül valók! A nem keresztyén csak a fegyverével öl; a keresztyén a fogával is öl! Mint a fenévad! Vér! Mindenütt vér! Az égen, a földön, a testen, a lelkeken: mindenütt! Vértenger a világ.

És felgomolyog viharos feketén, villámtüzesen lelkünkben a kérdés: Hát mindig csak így lesz? Hát az ember nem lesz ember soha? Mindig csak az oroszlanok és a tigrisek testvére marad? A háborúság nem szűnik meg soha? És az emberiség haladását örökön vérnyomok, véres borzalmak követik? Talán ama szebb világkorba is vértengeren át juthatunk csupán? Mint a költő mondja: „Mi az emberiség története?

¹ A szocialisták azt vetik a magyar keresztyén egyházak szemére, hogy a háború ellen nem emeltek szót. Annak bizonyosságául, hogy ez a vád a magyar református egyházat nem illeti, hivatkozunk lapunkra s lelkészeink állásfoglalására, már amennyiben ez az egyházi beszédben megnyilvánulhat. Ellenben tény, hogy a pápa valósággal tüntetett a háború mellett.

Vér folyam, amely ködbevesző szikláiból a hajdannaig ered ki és egyhosszában szakadallan foly le korunkig. Azt ne higgyétek, hogy megszűnt már! Nincs pihenése a megeredt ártnak, hiszen, csak a tenger ölében! Vértengerbe szakad majd e vér hosszú folyója“. (Petőfi: Az ítélet.)

Véres jelenből, bizony, úgy lehet, még véresebb jövődbe megyünk: vérfolyamból vértengerbe. De a vértengeren túl egy boldogabb világkorszak révpártjának magas, meredek sziklafalára felírva, szívarványosan szikrázó betűkkel ott ragyognak a próféta igéi: „Kardjaikból csoroszllyákat és dárdáikból szőlőmetsző késeket kovácsolnak. Egyik nép a másik ellen kardot nem emel és hadakozni többé nem tanulnak“.

Két kegyes, derék királynak Uzziásnak és fiának, Jóthámnak az uralkodása alatt, mintegy fél-századig, egy második salamoni korszakot élvezett a déli Zsidóország, Júda országa. Békés munkálkodásnak, haladásnak, fejlődésnek, jólétnek időszaka volt ez. A mezőgazdaság, ipar, kereskedelem és hajózás ugyancsak virágzott. Volt bőven arany és ezüst és mindenféle drágaság. A fényűzéshez akkor is értettek már az emberek. Sőt akkori még jobban, mint ma. Hiszen a művelten népek és egyének sokkal inkább szeretik a ciomát és a pompát, mint a műveltek. És voltak pompás, tornyos paloták. Lovak és hadiszekerek. De voltak ám bálványok is. És az ítélet már közeledett. Észak felől viharfelhő kerekedett. Az ég alja már villogott. Az északi testvérország, Izrael országa, a szomszédban lakó syrusokkal szövetségbe és a békeséges félszázad végén, mikor alapigénk igéi zengettek, már megkezdte az ellenségeskedést a déli testvérországgal, Júda országával szemben. A próféta pedig Istenítéletet hirdet a déli országnak a bálványok miatt. De az ítéletnek vihar fellegére Isten- és emberszerető, Isten Lelkétől ihletett szíve odavetíti a szebb jövődönnek, az eljövendő szép aranykornak színes-fényes szívarványát. Azét a gyönyörű aranykorét, amelyben a népek az egy igaz Istenhez gyülekeznek, mint egy nép,

egy család ; az Isten pedig megítéli a pogányokat és a népeket megdorgálja és ezek az ő „*kardjaikból csoroszllyákat és dárdáikból szőlömetsző késeket kovácsolnak ; egyik nép a másik nép ellen kardot nem emel és hadakozni többé nem tanulnak*”.

A kard, meg a dárda a háborút jelenti. — A csoroszllyá, meg a szőlömetsző kés a munkát, a békés munkát. Eszerint e költői kifejezésben (névcsere, metonymia) nemcsak az a nemleges mozzanat van meg, amelyet a próféta belőle kiemel, hogy t. i. az emberek hadakozni többé nem tanulnak, vagyis : *nem lesz több háború, hanem az az igenleges mozzanat is, hogy az emberek csak munkálkodni fognak, vagyis : a békés munka uralkodik a földön.*

A harci fegyvereket munkaeszközökké kovácsolják : a véres harcokat a békés munka váltja fel.

*

Ésaiás tehát a *harcok végét, a világbékét, az örök békét* jövendőli meg. Még pedig épen ilyen harcosszerű időkben, mint ez a mostani. Szemökbe néz a viharfellegeknek, saslelke áttör ezeken és rajtok túl és felettök az örök nap fényözönében fürdési szárnyát. *Hadat izen a hadnak és diadall hirdet a békének.*

Igazsága van-é? Vagy csak ábrándozik? Beteljesedik-é a jóslata valamikor? Vagy sohasem?

Vannak, akik azt mondják, hogy a háború szükséges ; sőt hasznos, áldásos dolog, mely a megromlott emberi társaságot megtisztítja, miként a megbüzhödt levegőt a zivatar. Mások épen ellenkezőleg nyilatkoznak és gondolkoznak a háborúról.

A múlt nyáron (1911), mikor a Marokkó-kérdés a franciákat és a németeket egymással úgy szembeállította ; egy francia lapnak (Le Figaro) a vezető cikkelyében a szerző a fajtát jellemző szellemességgel és léhasággal egyebek között ezt írta : „*A háború bűn ; sőt ennél több : ostobaság*”. Egy híres német hittudós pedig ezt mondja a háborúról : „*A háború egészben véve gyilkosság és a béke munkáinak szétrombolása. Az emberiség minden csapásai egyesülnek és összesereglenek a háborúban és az élet minden nyomorúsága a nyomába lép. A háború, még ha szerencsés és győzedelmes is : akkor is csapás, magára a győzöre nézve is*”. (Luthardt.) De ugyanez a hittudós azt is mondja, hogy az olyan háborúnak, amellyel nemzetünk önállóságát és javait védelmezzük gonosz támadások ellen és amelyet ilyen formán, kötelességből, kényszerűségből, szükségéből vivünk ; tehát : *a ránk erőszakolt védelmi háborúnak* erkölcsi alapja, jogosultsága van. Sőt ugyanez a szelid lelkű hittudós „*erkölcsi alapon álló hódításokról*” is beszél. Végre olyanok is vannak, akik a háború kárhozatása és dicsérete közé abból a közvetítő felfogásból igyekeznek hidat verni, hogy a háború *egy szükséges rossz ; feltétlenül rossz, de néha elkerülhetetlenül*

szükséges : dicséretessé, jóvá soh' sem válik — bármily nemes, dicső célért folyik ; mert a cél nem szentesíti az eszközöket — miként azt a jezsuiták hirdették —, de vannak esetek, amelyekben lehetetlen kitérni előle.

Annak okát és magyarázatát, hogy az emberek a háború kérdését ilyen különbözően, sőt ellentétesen ítélik meg ; egyrészt, kisebb részt, *magában a háborúban* ; másrészt, nagyobb részt, az e kérdésben állást-foglaló *emberekben* találhatjuk meg.

Minden *háború* vérontással és gyilkolással jár. És e tekintetben mindenestre igazat kell adnunk azoknak, akik a nagy római bölccsel, Senecával ezt mondják : „*Az emberöléseket és az egyes gyilkosságokat fékezük ; mire jök hát a háborúk és a nemzetek gyilkolásának diósóséges gazteltai ?*” (Ad. Lucil. Ep. 95.) Betűről-betűre igaz. De azért mégsem lehet és szabad ám minden háborút minden tekintetben egy kalap alá rejteni. Különbség van s épen azért különbséget is kell tenni a háborúk között először aszerint, hogy *milyen okokból* keletkeznek azok. Vannak védő és támadó háborúk, jogosak és jogtalanok. Azt a különbséget maguk a küzdőfelek is érzik : a harci tűzben álló katonák. És e különbség, bár nem minden esetben, döntő is lehet a háború sorsára, kimenetelére nézve. Mond valamit a római költő, mikor ezt mondja : „*Megtöri, vagy fokozza az erőt a katonában az ügy (az ok, a háború oka), amely ha nem igazságos, kiveri a fegyvert a kézből a szegény*”. (Tibullus.) De a háborúk közt hatásaik szerint is különbség van és különbséget kell tenni. Mert vannak előnyös és hátrányos hatásaik : úgy az egyénekre, mint a nemzetekre. Az egyén szempontjából a rend, fegyelem, önmegtagadás, erő, ügyesség, kitartás, lélekjelenlét, találékonyság, kezdeményező képesség, bátorság, bajtársi érzület és hazaszeretet iskolája lehet a háború. De lehet a családok boldogságának, létalapjának felforgatója, nők, gyermekek özvegyesre, árvaságra, koldusbotra, bűnmocsárba jutatója, az erkölcsök megmételtyezője, az érzések elvadítója és a bűnös indulatok, szilaj szenvedélyek felkorbácsolója is, az embert könnyen állattá alacsonyíthatja : „*a véres ülközet a közönséges emberben felszabadítja a kultura által benne megkötött ragadozó állatot és az ember elszilajul, mint a szelidített oroszlán, amely vért nyalt a nyelvével*”. (Trendelenburg.) A nemzetek szempontjából pedig a háború lehet a nemzeti öntudat, akarat és tevékenység hathatós ébresztője ; de lehet a nemzet lelkének, önérzetének, tetterejének megrontója és minden nemzeti alkotásnak, magának a nemzetnek, a hazának kegyetlen sirásója is ! Hogy a nemzetek életére milyen dermesztőleg és bénítólag hat a háború, sőt már a háborútól való aggodalom is : arra legjobb példa, kézzel fogható

példa ez a mostani háborús idő. Előbb az olasz-török háború és az európai háború veszedelmét rejtő balkáni háború fenyegető lehetősége; majd a balkáni háború és az európai háború küszöbön álló veszedelme folyton fokozódó mértékben dermesztette, bénította és dermeszti, bénítja a pénzpiacot s ebből kifolyólag az egész gazdasági életet. Bizony, bizony szellemesen, találóan ábrázolták a régi görögök a hadak szilaj istenét, Árest. Villám tekintetű, vadkegyetlen arcú izmos férfi alakjában, egyik kezében karddal, a másikban lándzsával, hadi szekéren; kocsisa, Bellona, a harcok vérszomjas istennője, lova a félelem, előtte a visszavonás jár, mögötte az inség. *A háború árnyoldala olyan sötét, hogy fényoldalát is elhomályosítja.*

De az emberek is, akik a háború kérdésében állást foglalnak; igen különbözők. A faji és felekezeti jelleg, az osztályhelyzet, a társadalmi állás, a hadi szerencse, az egyéni műveltség, gondolkodás és érzület erre az állásfoglalásra is rányomja erősen a maga bélyegét. *Egyetlen pillantás, amelyet a háború-kérdés történetére vetünk, meglepően igazolja ezt a megállapítást.* A zsidó nép, midőn régen diadalmas harcok koszorúzták, mámoros dalokban dicsőítette a harcot (pl. a Debórah éneke); mikor pedig később az idegen fegyverek hatalma végromlással fenyegette, olyan Messiásról álmodozott, aki a kézíveket, harci paripákat, hadi szereket kiveszti e földről, a kardokat csoroszlyákká, a dárdákat szőlőmetsző késekké kovácsoltatja át. Hasonló tüneményt látunk a görögöknél és rómaiaknál. A keresztyének felfogása pedig — a viszonyok változásával — épen *ellentétesen* változott. *Régebben elkárhoztatták, feltétlenül és kivétel nélkül elkárhoztatták a keresztyén írók a háborút; később pedig — mint láttuk: napjainkban is — annak dicséretére is találtak és találnak szavakat.* Az első keresztyének, akik szegények, elnyomottak, üldözöttek voltak; nem pendültek egy húrton a császárokkal, az államban szervezkedett uralkodó osztállyal s magával a pogány jellegű állammal és *helytelenítették a háborúskodást is, mint amely a Krisztus elveivel ellenkezik.* Egy latin egyházi atya szerint *Krisztus akkor, mikor Pétert (a Gecsemánéban) lefegyverezte, minden katonát leszerelt.* (Tertullian.) Később, mikor Konstantin császár a keresztyénséget államvallássá tette, a keresztyének az állammal szépségesen megbarátkoztak, pedig ennek csak a neve változott, de természete nem: névleg keresztyén lett, tényleg pogány maradt. A keresztyének magas, fényes, jól jövedelmező állami és államtól függő egyházi állásokba jutottak: a hatalmas barátságába, környezetébe és helyzetébe. *És mindent más színben láttak, mint az előtt. A háborút is. Krisztus elveit ellejejtették, vagy elesürték-csavar-*

ták! És a véres háborúkat dicsérni megtanulták. Ágoston, hippói-püspök, aki előkelő államférfiakkal állott személyes és levélbeli érintkezésben; egy művében ezt kérdezi: *„Mit kárhoztatnak a háborúban? Talán azt, hogy néha meghalnak a halandók, hogy uralkodjanak békében élve? (t. i. a mennyben) Ezt megróni gyávaság, nem vallásosság.”* Ime, ilyen „hősökké” változtak át a kegyes püspökök: a jámbor és békeséges „apostolok utódai”, a szerető, szelidszívű „Krisztus szolgálói”, a társadalom magaslatain, a trónok fényében! *Honores mutant mores!* Köpönyeget fordít az ugorkafára kapaszkodott ember. Ehez már csak egy lépés volt az, hogy *papok, püspökök, pápák, egyszersmind katonák* legyenek. A pápák a mohamedánok és az ú. n. eretnekek ellen nyakra-főre indították a keresztes hadakat. Olykor maguk is kardot kötöttek (II. Gyula) *Rótszakállú Frigyes* császár egyik vitéz tábornoka, *Keresztély* mainzi érsek volt. Nálunk, hogy a sok közül csak egy párat említsek, a legnevezetesebbet: a tatárjáráskor *Ugrin* (Ugron) kalocsai érsek vitézebb volt a világi hősöknél, ő támadta meg a tatárokat legelőször és legbátrabban és a muhi pusztán úgy küzdött, mint egy oroszlán, súlyos sebével is tovább verekedett, utolsó lehelletéig; a mohácsi ütközetben pedig a magyar had fővezére Tomori Pál kalocsai érsek volt, aki katonából lett pappá, főpappá, de mint pap és főpap is, csak katona maradt és, míg előbb vonakodott elvállalni e gyászos emlékü hadjárat fővezérségét, később, ezt elfogadván, a végzetes csata erőszakolásában és kezdetében oly vakmerőséget tanúsított és ezzel a nemzetet olyan romlásba sodorta, hogy valóban rászolgált a költő szemrehányására: *„Tomori, büszke vezér, mért hagytad el érseki széked? Nem halt volna hazánk disze-virága veled.”* (Kisf. Károly: Mohács.) És legyünk igazságosak! E tekintetben a reformáció is a viszonyok, a társadalmi helyzet hatása alatt állt. Luther Márton, akinek pártfogói a császárral szemben, valamint a pápával szemben is a védelmezői fejedelmek voltak; azt hirdette, hogy az egyenlő az egyenlő ellen jó keresztyén lelkiismerettel csupán akkor harcolhat: ha igazságtalanul támadják meg és hívják ki; a fejedelem az alattvalók ellen csupán akkor: ha ezek ellene fellázadnak; de *az alattvalók a fejedelem ellen soha sem.* Mikor azonban az a kérdés merült fel, hogy szabad-e az evangélium, a lelkiismereti szabadság védelmére, a jogszerinti felsőség, a császár ellen harcolni, akkor — ha világi jogászok véleménye alapján is — megengedhetőnek tartá, hogy *a fejedelmek a császár ellen szövetkezzenek* (schmalkaldi szövetség), fegyverkezzenek és hadakozzanak. *Pedig a fejedelmek épen úgy alattvalói voltak a császárnak, mint a nemes urak, városi polgárok a fejedelemnek.* Másfelől a svájci

szabad köztársaságban született kálvinizmusnak, a felsőbb hatalommal általában jó viszonyban álló, a királyság intézményeért ugyan nem lelkesedő (Instit. IV. 20, 8.), de a fegyverfogást még a vad, zsarnok fejedelemmel szemben is feltétlenül eltöltő (Instit. IV. 22—31.) Kálvintól eltérőleg, az volt az elfogadott és gyakorolt elve, hogy az igaz vallás és a politikai szabadság védelmére igenis szabad fegyvert fogni a fejedelmek ellen is. Nálunk is így fogott fegyvert — a haza és a vallás védelmére — Bocskay, Bethlen, Rákóczy! Végre aligha csalódunk, ha annak a ténynek a magyarázatát, hogy korunkban a német írók és tudósok a háborúnak, legalább a védelmi háborúnak helyes voltát határozottan állítják; egyrészt a német egyházaknak az állig fölfejverkezett katonai államtól való függésében keressük; másrészt és főképen az 1870—71-iki német-francia háború világra szóló, nagy horderejű diadalában, melytől még ma is mámoros az egész nagy német nemzet.

A háborúkérdés különböző, sőt ellentétes megítélésének e vázlatos ismertetése és magyarázata után megállapíthatjuk, hogy itt is a legtöbb, minden attól függ, milyen szempontból nézzük és vizsgáljuk a dolgot és végeredményben a szempontok értéke dönti el a kérdést.

Az ököljog szempontjából minden háború helyes. A támadó, a hódító háború is. Mert itt a jog: az ököl, a hatalom, az erőszak. Az erősnek igaza van. A gyengének nincs igaza. „Aki bírja, marja!”

A törvény szempontjából csak a védelmi háború igazolható. Valamint az egyén a maga életét a rátörő gyilkos ellen a gyilkosnak meggyilkolásával is védekezheti: úgy a nemzeteknek is joguk van az ellenük fegyverrel támadó nemzetek ellen fegyverrel védekezni! És a törvény álláspontján ez a jog az alattvalókat is megilleti a törvény, alkotmány, igazság, szabadságtipró zsarnok felelősséggel szemben. A törvény álláspontján a törvény, igazság és szabadság diadaláért küzdő fegyveres forradalmat nem lehet elkárthoztatni. A vétlen önvédelem joga ez! (Inculpata tutela.) „Szemet-szemért, fogat-fogért”. Meg kell azonban jegyezni, hogy, mint a párbajban, úgy a háborúban sem bizonyos, hogy az igazság győz. A jogvédelemnek egyik se biztos eszköze.

Az evangélium, a keresztyénség szempontjából minden háború elítélendő. Kivétel nélkül minden háború. Azok a keresztyén írók és tudósok, akik a háború bármily nemét a keresztyénség szempontjából helyesnek mondják: összezavarják az evangélium és a törvény álláspontját. Azoknak van igazuk, akik a háborút a keresztyénség szempontjából feltétlenül és kivétel nélkül kárthoztatják: a quäkereknek, a mennonitáknak, Tolsztojnak és társainak. Bizony, mikor fejverkezünk, hadakozunk: nem az evangélium,

nem a keresztyénség világában mozgunk; hanem a törvény és a jog, avagy épen az ököljog világában! Krisztusnak nem egyes nyilatkozataival kell ezt a kérdést megvilágítani és elbírálni. Hanem szellemével. A krisztusi szeretet szellemével, amely szerint egy Atyánk van, az Isten és mi mindnyájan testvérek vagyunk! Micsoda testvérek azok, akik bármely okból hóhérolják, mészárolják egymást?

Bizonyára vannak az Úrnak egyes mondásai, amelyekkel bajos összeegyeztetni bármily háborúnak a jogosultságát. Mert az ilyen igék: „a gonoszoknak ne álljatok ellene gonosszal!” — és „mindaz, aki fegyvert fog, fegyver által vesz el”; nemcsak az egyéneknek szólnak, hanem minden egyéneknek, az egyénekből álló nemzeteknek és emberiségnek is. Ezeket a világos igéket bajos elesürni-csavarni. De nem ez a fő! Hanem az, hogy Krisztust véres karddal a kezében semmi szín alatt sem lehet elképzelni. Mózes gyilkolt, Illyés egész vérfürdőket rendezett. Ez történelmi tény. De Krisztus, mikor a Zebedeus fiai, a mennydörgés tüzelelkű fiai a vendégszeretetlen, szívtelen samaritánus városra, mely őket befogadni nem akarta, az Ilyés példájára hivatkozván, tüzet akartak leparancsolni az égből, ezt megtiltotta és ezt mondotta: „Nem tudjátok, milyen lélek van bennetek”. (Luk. IX. 54.) Bizony más a Mózes lelke, más az Illyés lelke; megint más a Krisztus lelke. És az, hogy Krisztus, bármely szín alatt, bármilyen alakban gyilkosságot követhetett volna el; óh, ez lehetetlen, képtelen vad, szentségtörő gondolat! Ezek szerint a krisztusi felfogás a háborúkérdésben az, hogy a kardoknak és a dárdáknak, egyszóval a fegyvereknek munkaeszközké kell válniok, egy népnek a másik nép ellen fegyvert emelnie bűn, hadakozni többé senki se tanuljon, hanem békés munka uralkodjék a földön. Krisztus az elvek embere. Ő nem ismer megalkuvást semmiben. A háború és a béke nagy kérdésében sem. Ő a testvériség, az egyenlőség és a szabadság; az igazság, a munka és a békeség világbirodalmát akarja megteremteni! Az ő szíve nem gyűlölettel, nem kevélységgel, vagy meghunnyászkodással van tele. Hanem szelíd szeretettel, jogos önérzettel, nemes alázatossággal. És nem fegyverek törték fel kezét. Hanem a munkaeszközök: a fejsze, a szekerce, a fűrész, a gyalu. Hiszen 30 éves koráig ácsmester volt Názarethben. (Márk VI. 3.) És az ő jászolbölcsője felett nem ágyúk dörögnek, mint a földi istenek fiainak aranybölcsői felett. Hanem angyali dal zeng: Dicsőség a magasságban Istennek, a földön békeség az embereknek!

Ime, ezek a szempontok azok, amelyekből nézhetjük a háború-kérdést, a háború és a béke nagy kérdését. S hogy ezek közül a szempontok közül melyik a legmagasabb és legértékesebb, a legembe-

ribb és legistenibb ; az minden kérdésnek és minden kétségnek felette áll. *A legmagasabb, legértékesebb, legemberibb és legistenibb szempont mindenestre az evang., a keresztyénség szempontja. És igaznak azt kell elfogadni, amit e szempontból láthatunk és megállapíthatunk.*

És ez az igazság valósággá is lesz. Megvalósul a nagy karácsonyi jóslat. Dicsőség lesz az égben Istennek és békeség a földön az embereknek. *Ha a világbéke álmom : akkor a keresztyénség is csak álmom. Ha a keresztyénség meggyőzi a világot, akkor a világbéke is.* A múlt század közepén, az osztrák önkényuralom legszomorúbb napjaiban (1850), mikor a méltán elkeseredett magyar nemzet az elrabolt szabadság visszavívására bármely pillanatban fegyvert fogott volna, ha tehette volna ; még ezer oka volt a költőnek a világbéke vitáira, eszmecseréire azt mondani : *„Hagyjátok a meddő vitát. Bölcs Isten az, ki rendel. Az ember lészle, hogy legyen békében, harcban ember !“* (Arany J.) De azóta sokat változott a világ ! És, noha, mint a példa mutatja, még mindig lehetnek és vannak háborúk : *szemünk láttára bontakoznak ki egy olyan állami és társadalmi berendezkedésnek az alapvonalai, amelyben a munkaeszköz uralkodik, nem a fegyver s amelyben senkinek sem áll majd érdekében a háború dicsérete s gyakorlata : tehát nem leszen többé háború ; csak békés munka lesz !* És azért, mert e biztató jeleket láthatjuk — bár sok van e földön, amit jobb volna nem látni ; — elmondhatjuk magunkról : *„Boldog szemek, amelyek látják azokat, amiket mi látunk !“* (Luk. X, 23.)

Ésaiás jóslata, háborús napokban született jóslata olyan volt akkor és olyan ma is, ezekben a harcos időkben, mint a torzult, sápadt, véres halottakkal borított, vértócsás, vérpárás csatatéren a kelő nap bíbor, arany fényzőnében az égfele csattogó pacsirta. *Tavaszi hírnöke : világtavaszi ! Mert, ha van Isten az égben — pedig van ! — az a szelíd pacsirta legyőzi a vérengző sasokat. Én hiszek, én várok egy nagy adventet, egy utolsó, világgőző adventet.* Én hiszem, hogy Jézus Krisztus, akit várunk, visszajön még és vele az ő országa : a testvériség, az egyenlőség és a szabadság ; az igazság, a munka és a békeség teljes diadala, világbirodalma.

*

Addig pedig : ám fogjon fegyvert, aki fegyvert fog ! De tudja meg és vallja be őszintén, becsületesen, hogy *eképen szolgálhat a jognak, de nem szolgálhat a szeretetnek ; szolgálhat az embereknek, de nem szolgálhat az Istennek.*

Krisztusra csúfságból adtak a zsoldosok katonapalástot. (Mát. XXVII, 28.) Ne kövessük ezt a példát ! Ne a keresztyénséget igyekezzünk lerántani magunk-

hoz a mélységbe, hanem magunkat igyekezzünk fel-emelni a keresztyénséghez a magasságba ! A keresztyénséghez, melynek szellemében éneklí a költő : *„Véres háborúban, emberáldozatban hogy gyönyörködhetnék a jó Isten abban ? Hiába, hogy a vért szomjas föld felissza : bosszúért kiált az az egekre vissza !“* (Arany.) Ámen.

Indítvány a vallástanárok sérelmei orvoslására.

Az a mostoha, igazságtalan és méltatlan elbánás, amelyben magyar református egyházunk a vallástanárait eleitől kezdve részesíti, meghozta legújabb keserű gyümölcsét. Amint e lapból olvashattuk, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a *lelkészi korpótlékok megállapításánál a vallástanári éveket nem vette figyelembe.* Tehát, ha valaki a vallástanári állásról a rendes lelkészi állásra lépett, vagy lépni fog, annak a vallástanári éveket a korpótlékok megállapításánál a miniszter úr nem fogja számításba venni.

Ez mostoha, igazságtalan, méltatlan elbánás a teljes lelkészi képesítettségű, önálló lelkészi munkakörrel felruházott, rendes állással bíró vallástanárokkal. Ennek azonban nem az állam, nem a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az oka, hanem egyedüli oka a *magyar református egyház, amely mindig vonakodott attól, hogy a rendszeresített állással bíró vallástanárokat rendes lelkészekül elismerje.* A miniszter úrnak a vallástanárokkal a vallástanári szolgálattal szemben való eljárása csak természetes következménye az egyház eljárásának.

A vallástanároknak, a vallástanári szolgálatnak ez az igazságtalan, méltatlan *lekicsinylése és ennek következményei* nemcsak a vallástanároknak sérelme, hanem sérelme a vallástanárságról rendes lelkészségre lépett és lépni szándékozó minden lelkész-képesítettségűvel bíró egyénnek, de sőt sérelme az igazságnak, sérelme a református középiskoláknak, sérelme az egyháznak.

Sérelme a vallástanároknak. Az egyház a vallástanároktól újabban mindig igen sokat kívánt a képesítettség tekintetében, többet, mint a rendes lelkészeketől és mégis meglagadta tőlük a képesítettségüknek megfelelő rendes lelkész nevet, jelleget. A vallástanári címet adta nekik. Ebből aztán más sérelmek következtek. Azt a vallástanárt nem illette meg a neki adott cím és a *legkellemetlenebb helyzetbe* jutott úgy a tanulók, mint a tanárok és a társadalom előtt, sőt legújabban az állam előtt is. Valódi jellegeből kiforgatva egy senki lett mindenki előtt. Se nem lelkész, mert az egyház nem ismerte el rendes

lelkésznek, se nem tanár, mert a társadalom főgimn tanárnak csak azt tartja, aki az egyetemen az országos tanárvizsgáló bizottság előtt szerzett tanári oklevelet, se nem tanító, mert tanítói oklevéllel sem rendelkezik. Az illetékesek észre is vették a vallástanárnak ezt a *képtelen helyzetét*, de akkor sem úgy igyekeztek rajta segíteni, hogy megadták volna neki a rendes lelkész nevet és jelleget, hanem úgy, hogy középiskolai tanári oklevél megszerzését kívánták meg tőle, újabban pedig külön vallástanári oklevél megszerzésére kötelezték, persze részben pedagógiai okokból, de egyszersmind a képtelen helyzetbe juttatott vallástanár érdekében is. Azonban a középiskolai tanári oklevelet megszerezni nem igen volt hajlandó az a lelkészjelölt egyrészt, mert elterelte volna eddigi tanulmányaitól, másrészt, mert nem láthatta be, miért kelljen neki egy új tudományokat — például a mértant — tanulmányozni csak azért, hogy majd, mint vallástanár az ifjúságot vallásos, egyházas szellemben nevelhesse. Az újabban rendszeresített vallástanári vizsgával sincs reparálva a vallástanárok képtelen helyzete, mert ez a tanári képesítés csak nem egy a középiskolai képesítettséggel és a *különbség* közte, mint tanár és a többi tanár között csak fennáll és ennek alapján a különbségtétel is.

De ez a sérelem *sérelme azon rendes lelkészeknek* is, akik a vallástanári állásról rendes lelkészi állásra léptek és sérelem fog lenni a későbbi hasonló nemzedéknek is, mert hiszen, amint látjuk, a miniszterium a vallástanári szolgálati éveket a korpótlékok megállapításánál a rendes lelkészeknek nem számítja be.

Sérelme az igazságnak. A vallástanárok teljes lelkészképesítéssel bírnak, rendszeresített állásra élethossziglan választatnak, önálló munkakörben lelkészi munkát végeznek és a rendes lelkészekkel együtt felavattatnak és még sem ismertetnek el rendes lelkészekül, sőt ha rendes lelkészek is később, még akkor is különbség lesz köztük, mint rendes lelkész és a nem vallástanárokból lett lelkészek között — a korpótlékok tekintetében.

Sérelme ez végre a református egyháznak is. A református egyház érdekeit sérti az, hogy az egyháznak a református iskolában exponense, a református középiskolában a vallási és egyházi érdekek elhívott munkása, egy semmi legyen úgy a tanulók, mint a tanárok és a társadalom szemében.

Az a kérdés most már, akarja-e az egyház orvosolni e sérelmeket? Ha igen, akkor önként kínálkozik erre az *orvosság*.

Ismerje el az egyház a vallástanárokat rendes lelkészekül, adja meg például a református főgimnáziumokban rendes fizetéssel alkalmazott, az egyház-

kerület által megerősített vallástanároknak a főgimnáziumi rendes lelkész nevet és jelleget mindjárt a megerősítéskor — és akkor megszűnik a sok sérelem, lesz igazság úgy a vallástanárok, mint az iskola és az egyház érdekében. Így a vallástanár nem lesz többé egy tanári oklevél nélküli tanár, hanem lesz mindenki szemében egy képesített rendes lelkész, a pávatollakat, a tanári címet, amelyet nála mindenki indokolatlannak tart, levetheti, igaz valóságában fog állani mindenki előtt és a rendes lelkészek helyzetében nagyobb sikerrel munkálkodhatik majd az egyház érdekében az iskolai katedrán és ha úgy fordul, a templomi katedrán is, mert az átlépést egyikről a másikra lehetővé teszi az a körülmény, hogy főgimnáziumi rendes lelkészi évei beszámíthatók lesznek a lelkészi korpótlékok megállapításánál.

És végül még egyet, ami az elmondottakból következik: *ne kívánjon az egyház külön képesítést a főgimnáziumi rendes lelkésztől, meg az egyházközségi rendes lelkésztől.* A rendes lelkészek minősítése egy és ugyanaz legyen.

Békés, 1913 január hó.

Cziriák Béla,

főgimn. rendes vallástanár

Genf és a belmisszió.

Irta: Orosz Tamás.

Genfben a szorosabb értelemben vett belmisszió két irányban működik: *a lelki szükségletek kielégítésére és a társadalmi bajok elosztatására*, vagy legalább is enyhítésére törekszik. Az első különösképen a lelkészek feladata, míg az utóbbit leginkább vegyes elemekből álló szövetségek és társaságok intézik.

A *lelki gondozás* fő eszköze a lelkészi látogatás. Nagyobb egyházakban, hol a lelkészek többen vannak, mindenütt parochiális körök vannak, megállapítva élükön egy-egy lelkipásztorral, aki köteles lelkiismeretes és gyakori látogatással ébren tartani a hívek érdeklődését az egyház iránt, mivel a személyes érintkezés mint paedagogiai eszköz hathatósabb minden ékes predikációnál. Felkölti, növeli a bizalmat és szeretetet nemcsak a lelkipásztor személye, hanem az általa képviselt egyház iránt is. De másrészt a lelkészre nézve is megbecsülhetetlen haszonnal jár az ilyen látogatás. Megismeri általa a néplélek sokszor eredeti, különös sajátosságait, megfigyelheti a nép egyszerű fiainak olykor-olykor tekervényes észjárását, megismerheti bajaikat, szükségüket. Az olyan lelkész, aki hívei ismerete s a velök való állandó személyes érintkezés nélkül predikál, olyan, mint az orvos, aki kilense megvizsgálása nélkül, elméletileg akarná a diagnózist megállapítani s ennek az alapján gyógyítani.

Látogatása idejét úgy osztja be a lelkész, hogy a híveket otthon találja. Iparkodik beleilleszkedni az egyszerű emberek gondolatvilágába, megtudakolja az őket nyugtalanító kérdéseket s ellátja tanácsaival.

Nem törődik az itt-ott előtörő bizalmatlansággal; tapintatos eljárással, szeretettel minden elérhető.¹

Másik fontos munkatér a lelkész működése számára a *paróchiális kör* belső életének irányítása. Mikor csak alkalom kínálkozik, bibliaolvasó vagy más, de mindig vallásos jellegű estélyeket tart. Rendez ismeretterjesztő előadásokat világiak közreműködésével, vigyázva arra, hogy azok túlföntül komolyakká, unalmasakká ne váljanak, hanem fűszerezve legyenek érdekes, mulatságos, szórakoztató programm számokkal.

Arra is nagy súlyt fektet a lelkész, hogy az összes egyháztagek tájékozva legyenek a közben történő legkisebb mozzanatról is. E célra egy négyoldalas *helilap* szolgál, amelynek három oldala az összes köröknek szánt építő tartalmú szöveggel van megtöltve, a negyedik oldal pedig külön-külön az egyes körök eseményei, hírei számára vannak fenntartva és e lapot minden egyháztage ingyen kapja.

Általában minden lehetőt megtesznek, hogy a nép között a biblia és vallásos iratok minél jobban terjedjenek. Nálunk az is megtörténik, hogy a szegény családok kezébe sohasem kerül a biblia, — Genfben lehetetlen: *minden új házaspár a lelkésztől egy bibliát kap nászajándékkul*. E szép szokást nálunk

¹ A belmisszió gyakorlásának egyik legfontosabb módja vagy még helyesebben eszköze — szerintem is — az egyháztagek látogatása. És éppen ezért csodálkozva olvasom, hogy református egyházunk egyik jelese (dr. Veress I.: A magyar református lelkészi állás főbb problémái a XX. század elején) határozottan állást foglal ellene. Abból indul ki, hogy tévedés az, mintha minden magyar református egyházban megvalósíthatók volnának a külföldi belmissziói munkálkodások; továbbá, a foglalkozás és az emberi lélek között bizonyos kapcsolat keletkezik úgy, hogy az életmód, a foglalkozás befolyást gyakorol az ember érzelmi s gondolatvilágára. A vallásos elhidegülés veszedelme a nagy városi, főleg iparos munkásosztályt fenyegeti, de a szabad természet öten munkálkodó földművesre, akit az időjárás kedvező vagy kedvezőtlen volta a felsőbb természeti erőkre s az ezek fölött álló világalkotóra gyakrabban figyelmeztet, nem léteznek. Végül oda konkludál, hogy „minden ok nélkül való látogatását az egyes családoknak nem tartom helyén valónak”.

Én a nép között születtem s nőttem fel. Ismerem életét, lelkét, gondolkodásmódját. Láttam a külföldi lüktető egyházi életét, melynek éltető ereje a belmisszió ezerágú tevékenységében rejlik. És ezek után ezt mondom, hogy *minden magyar református egyházban nemcsak megvalósíthatók a külföldi belmissziói munkálkodások, hanem megvalósítani kötelessége is minden hivatását komolyan felfogó lelkésznek*. Természetesen nem gépiesen utánozva mindent s a körülményeket figyelembe sem véve, hanem okosan átgúrva, átfórmálva azokat a mi ízlésünk szerint, hogy lelkünkkel harmonikus legyen. A belmisszió túlbuzgó harcosai gyakran ez ellen vétének. Hanem az egyháztagek látogatása még e nehézség alól is emancipálva van. Nem kell ahhoz semmiféle átalakítás, csak a létezőnek meghonosítása, továbbá lelkiismeretes, tapintatos lelkész, aki e feladatban kedves kötelességet lát s azt szívesen gyakorolja.

A foglalkozás kétségtelenül befolyásolja az ember lelkét, vallásos érzületét, de ez viszont nem bizonyíték amellett, hogy a földművest erről az oldalról nem fenyegeti veszély, legfeljebb is csak az következik belőle, hogy más veszély fenyegeti az iparos- és más a földműves osztályt. Mindegy nekünk, akár a pantheizmus, akár a materializmus, akár pedig az egoizmus ingoványába süllyednek híveink, vagy pedig az atheizmus lethargiája bénítja meg őket, ránk nézve elveszték. Ha még ehhez hozzávesszük e látogatásoknak a lelkészre gyakorolt áldásos hatását, sőt elengedhetetlen szükséges voltát, amint azokat fentebb kifejtettük, a lelkészlátogatások mellett kell határozottan állást foglalnunk. De e kettős célt véve figyelembe, ok nélkül való látogatásról szó sem lehet s azt valóban senki sem akarhatja.

is meg lehetne honosítani. A vallásos iratoknak és könyveknek igen nagy szerepe van a belmissziós munkákban: ápolja a néplélek természetes vallásos zománcát. Az unalmas hosszú téli estéken, magam is emlékszem, mint kis gyerek, lekuporodtunk a közös családi asztal mellé, édes apám hangosan felolvasott valami vallásos népiratkát. Lesve-lestük ajkairól a szót s egyik-másik történetkéje, habár csak töredékesen, most is visszazsong füleimbe s nagy része van abban, hogy az ige hirdetését választottam életpályámul...

Genfben a lelkész és hívei között levő viszonyt nem annyira törvények, mint a kölcsönös bizalom és megértésen alapuló szeretet szabályozza. Minden hónapban kétszer paróchiális közgyűlést tart a lelkész, ahol nemre és korra való tekintet nélkül bárki megjelenhetik és prozopozíciót tehet az egyházi élet körébe vágó s neki üdvösnek látszó módosításokra, újításokra vonatkozólag. A felvetett eszme vita tárgyául szolgál és a hozzá szólók módosításaival együtt vagy elfogadják, vagy elvetik.

E demokratikus rendszer előnye a mienk felett igazán szembe szökő. Ott a szükségérzet a helyi viszonyok s körülmények formáiba öntve lát napvilágot, éppen ezért életképes is, míg nálunk az egyöntetűség elve uralkodván, a helyi viszonyok gyakran nem jönnek tekintetbe s a módosítás csenevész plánta marad, ami gyümölcsöt hozni nem képes.

*

A lelkész működésének rajza nem volna teljes, ha nem vetnénk oda egy pár vonást hitveséről is! Nálunk is ismerik theoretice milyennek kell lenni egy papnének; Genfben azonban e kép meg van elevenítve: a papné az, aminek lennie kell. Segít férjének munkájában. Betegeket látogat, szegényeket gondoz és mindenféle belmissziót végez a nők között, jóllehet sem az anyagi haszon nem kecsegteti, sem pedig rendelet nem kényszeríti őt. Természetesen nem magánosan működik, hanem másokat is toboroz maga mellé, tömörít, összetart, lelkesít, vezet.

Sokszor fordul elő a lelkészi teendők között olyan, amihez mi férfiak nem értünk úgy, mint egy gyöngéd nő. Minket a természet nem alkotott arra, hogy az emberi érzelmek finom árnyalatait megkülönböztessük, mint a gyermeki vagy az asszonyi szív. Minket az élet néha fásulttá tesz. Pedig a belmisszió területe az érzelmek birodalma, ahol a lelkész a szív húrjain játszik, ahol fásulttá kedély, hideg ész nem sokat ér. Ezért fontos a belmisszióban a papné szerepe.

Nyílt levél

Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök urhoz.

Püspök Ur!

Napok, hetek óta rettenetes nyomással ül minden emberen ebben az országban a háború gondja. Eddig is tudtuk, hogy a háború borzalmas dolog, de csak mint valami elvont, határozatlan, általános fogalom élt bennünk ez a tudás. Most azonban kezd testet ölteni, kezd fogalomból szemléletté fejlődni: most már nemcsak tudjuk, hanem érezzük is, mi a háború. Ott égnék a lelkünkben azok a leírások, amelyeket a

albkáni csataterék eseményeiről olvastunk. Látjuk a kiomló vért. Látjuk a felhasított testeket. Látjuk a szanaszét heverő kezeket, lábakat, fejeket. Látjuk az útszélien, árokban elrothadó hullákat. Látjuk a teherszállító vasúti kocsikra, mint a répát, fölhányt sebesülteket. Látjuk a túlszűfolt kórházakat; a béna és esonka férfiak százait, a kezetlen és lábatlan nyomorékokat. Látjuk a falat kenyér és kerty ital nélkül eltikkadókat. Látjuk a százakat, sőt ezreket, akik emberi segedelem nélkül nyomorúttul elvéreznek és elhalnak a csatatéren, mert a gyorstűzelő ágyúval és gépfegyverrel együtt még nem találták föl a gyorskötő gépet és a géporvost. Látjuk, hogy az öldöklés mesterségébe már bevonult a gép és forradalmosította a technika. A segítség tudománya azonban megmaradt kispárnak a kézimunka területének.

De nemcsak a háborút látjuk ma másképpen, mint két hónap előtt: a következményei is szemléletesen állanak a szemünk előtt. Földült és elpusztított családi tűzhelyek ezrei állanak előttünk. Özvegyek, árvák panasz, kedveseiket sirató családtagok, gyermekeiket elveszített szülők fájdalma és siráma jár a *győztes* és *levert* sereg nyomában egyaránt. Nincsen ágyúdörgés, amelyet túl nem harsogna a zokogás hangja. Nincsen hadi dübörgés, amely bele nem fúlna a gond, a nyomorúság és panasz jajszázába. A hadi dicsőséggel nem lehet sem befűteni a hidegen maradt tűzhelyet, sem megvigasztalni a szerető lény után áhítózó lelket. A megnövekedett haza nem jelent élelmiszert az éhezők, nem ruhát a rongyosok számára. A diadal mámore után nyomorultan, elhagyatva, az élet minden viszontagságának támasz és fölkeszültség nélkül kiszolgáltatva marad itt sok, sok ezer család. S akik hazajönnek, lélekben eldurvulva, kiontott embervér lemoshatatlan foltjával a lelkükben, térnek haza.

Az egész civilizáció az állati ösztönök leküzdésében és megfékezésében áll. A háború ezeknek az ösztönöknek a fölszabadítása. A műveltség mértéke, hogy mennyire becsüljük az emberi életet, — nem annyira a magunkét, mint a másét. Az ember, aki öl és gyilkol, semmiben seim különbözik a vadállattól. A háborúnak csak a szerszámai és eszközei tökéletesebbek, mint az oroszlan pusztító fegyverei, a fog és karom. A vadság eszközei mind fölelevenednek: durvaság és vadság lesznek úrrá az egész társadalomban. A háború földrengése megrázza az erkölcsi értékeknek amúgy sem túlszilárd épületét és visszavet bennünket a vadság állapotába.

Akik sem el nem mennek a háborúba, sem hozzátartozóikat nem veszítik el: a gazdasági válság, a munkanélküliség, az éhínség és hideg rettenetes ostorának csapása alatt és a politikai szolgaság pusztításai révén érzik meg a háború eredményeit. Ott, ahol a véres munka egyszer megkezdődik, nincsen ember, aki meg nem érezné kártevéseit. De természetes — mert ilyen a társadalom berendezése, — hogy a leg súlyosabban a szegény emberek érzik meg. Ők vannak a legtöbben, ők adják tehát a legtöbb katonát. Nekik van a legkevesebb befolyásuk és hatalmuk: közülük tudják a legkevesebben mentesíteni magukat. Belőlük kerül ki a sorkatona: ők állanak szembe az ellenséges fegyverekkel. A tiszték, nem gyávaságból vagy életkímélésből, de mert az intézők és vezetők kímélésére mindig nagyobb szükség van, természetszerűleg

kevésbé vannak kitéve az életük kockáztatásának, mint az ágyútöltelék.

A gazdasági pusztulás súlyát is ők érzik a legjobban. A vagyonos embereknek vannak fölöslegeik, amelyekből pótolhatják a szűk idők kevesebb jövedelmét vagy drágább árait. Ha fölöslegük nincsen, van annyi jövedelmük, hogy megcsappanása, összezugorodása után is még telik a legszükségesebbre. Nem életszükségletekről, de a kényelem és fényűzés kellemességeiről kell csak lemondaniok. Lakásuk, öltözetük, tüzelőanyaguk, ennivalójuk marad még. Ha hivatalában kevesebb is a munka: azért nem bocsátják el a hivatalnokot, nem lesz munkanélkülivé. A szegény embernél mindez másképpen van. A *munkásnak*, amikor jól megy a sora, alig van annyi keresete, amennyiből a legszükségesebb életigényeket kielégítheti. Mihelyt megapad ez a kereset, akkor a lakás, a ruha, az ennivaló, a fűtőszer, a világítás költségvetése zsugorodik össze. Fölöslege, félrerakott keresete nincsen: a munkatermelte fölösleget nem a dolgozók, hanem a dolgoztatók teszik félre és halmozzák föl. Mihelyt csökken a munka: a munkást irgalom és gondolkodás nélkül kiteszik az utcára. A nyomor, az inség, az éhezés vár reá és családjára. A társadalom nem nyit más megélhetési lehetőséget számára, mint hogy lopjon és ha követi ezt az egyetlen, előtte még nyitva álló létfontartási utat, akkor a társadalom erkölcsi elítélése — és a börtön vár reá.

Ime, Püspök úr, röpke képe annak, hogy mit jelent a háború az egyén, a társadalom, az erkölcs, a szegénység számára. Láthatjuk, hogy testi és lelki fájdalom, erkölcsi elvadulás, nélkülözés és szenvedés kimeríthetetlen kútfeje. Mostanáig mindennek a borzalomnak szívünk mélyéig megrettent szemlélői voltunk és lényünknek minden erejével tiltakoztunk gondolatban az emberi méltóságnak ez ellen a rettenetes sárbatiprása, a civilizációnak ez ellen a meggyalázása ellen. De most ezeknek a veszedelmeknek fekete felhője már itt áll a fejünk fölött és napról napra nő a lehetősége annak, hogy aminek eddig a *szemlélői* voltunk, annak ezentúl a *részesei* legyünk. Ha valahol sok férfit lát az ember együtt: eláll a szíve verése és elakad a lélekzete, mert arra kell gondolnia, hogy mennyi lesz ezekből néhány nap múlva vagy gyilkos vagy hullá, hány lesz közöttünk olyan, aki vagy a más vérét ontja vagy a magáét ontatja; hány kerül közöttük az elé a rettenetes dilemma elé, hogy vagy öljön vagy megölessék?! Ugyanazok az erők, amelyek nálunk dolgoznak, működnek egész Európában is. Lehet, hogy tíz millió fegyveres férfi, felszerelve a modern technika tökéletes fegyvergépeivel, áll majd szembe egymással és a vérnek olyan áradata önti el a művelt világot, aminőre még nem volt példa a történelemben, mióta az ember megjelent a földön.

Ólmos súlyával ül rá mindenkire ez a lehetőség és aggódó lélekkel figyel arra, hogy mit tesz a kultur-emberiség, mit tesznek szervei és intézményei ennek a rettenetes, elgondolhatatlanul nagy veszedelemnek az elhárítására? Lesi a fül, félreverik-e a harangokat? Lesi a szem, kigyúlnak-e az intő és visszariasztó örtüzek? Lesi a lélek, megszólalnak-e a tudomány, az erkölcs, az emberiség őrei és hangot adnak-e annak, ami ma inkább, mint valaha, eleven és forró vágy milliók lelkében?

A művelődés és munka minden vetését elpusztítani készülő vörös özönvíz ellen csak a szociáldemokrata munkások építenek gátakat. Amilyen sok vagy amilyen kevés erejük van : mindazt latba vetik mindenütt a béke megvédelmezésére. Ezekben a gyötrő, szomorú hetekben az emberi civilizációnak, az erkölcsnek, az élet védelmének szolgálatában rajtok kívül nem állott senki. A szülők számára ők próbálták megmenteni a gyermekeket, a hitvesek számára a férjeket, az egész emberiség számára a művelődés valamennyi értékét. Egész Európa hangos volt attól a követelésüktől, amelyet a hittanórákon véstek mindegyiküknek gyermekük emlékezetébe : Ne ölj ! Mert ez a parancs : ne ölj, nemcsak a törvénynek és nemcsak az erkölcsnek a követelése, de a vallásnak, minden vallásnak, egyik legrégebbi parancsa.

S mégis ezekben a nehéz időkben, amikor olyan nagy szükség lett volna és még olyan nagy szükség volna ezt az egyszerű és magától értetődő parancsot az emberi sorsok intézőinek figyelmébe ajánlani, amikor olyan nagy szükség volna arra, hogy a vallásnak az emberi lelkek fölött még mindig meglevő nagy hatalmával, sugalló erejével, misztikus kegyzereivel megnöveljék ennek a parancsnak a hatékonyságát és kötelező erejét, amikor olyan sürgős emberi kötelesség lett volna minden templomi szószékről hirdetni ezt az ígét, követelni a felebaráti szeretet parancsának a népek egymáshoz való viszonyában való érvényesítését : ebben az időben Püspök úr, nem volt egyetlen egyház, nem volt egyetlen szószék, amelyről ezt a kötelességet teljesítették volna, amely az emberi élet és civilizáció, a felebaráti szeretet nevében hadat üzent volna a háborúnak. (Volt a magyar ref. egyház. Szerk.)

De mégis akadt egy templomi szószék Európában, amely a béke szolgálatába szegődött, amely a háború borzalmassága és bűnössége ellen föltámadt. Volt egy székesegyház, amelynek mélyszavú harangja megszólalt a háború ellen és a béke mellett. Volt egy orgona, amelyből a béke védelmének dala szárnyalt az ég felé. Volt egy templomi gyülekezet, amely féktelen gyűlölettel fordult azok ellen, akik fegyvert akarnak nyomni az emberek kezébe, amelynek minden egyes tagja égő szemmel és lázas lélekkel hallgatta az ígéket : a háború vétkességét és embertelenségét halhatatlan szavakkal megbélyegző ígéket. A krisztusi felebaráti szeretetnek, az evangéliumi életvédelemnek ez a temploma a *baseli* ref. egyház volt, amelynek szószékéről a nemzetközi és forradalmi szociáldemokrata pártok szónokai hallatták az emberi lelkiismeretnek és a civilizáció méltóságának fölháborodott, tiltakozó, követelő szavait. Az evangélium szelleme, az, ami belőle igaz és eleven, nem az egyházakban, nem a vallásokban, nem az egyházi személyekben él, hanem él abban a nemzetközi, felforgató, erőszakos, forradalmi, agyonrágalmazott táborban, amely a szociálmunkások vörös lobogóját emeli föl, többkevesebb erővel, a világ minden államában. Ami erkölcsös, emberfemesítő erő még volt az egyházban, ami kulturális hivatást tudott volna valaha teljesíteni, azt ma már mindenütt a szociálmunkások végzi el. S az egyházba bevonuló, ünnepi harangzúgástól fogadott nagy szociáldemokrata menet, az egyházi szószéken ékesszólásokat hallató szocialista szónokok, ez igazán jelképes kifejezője volt annak, hogy az egyház és a vallás erkölcsöt védelmező, kulturát szolgáló hajdani

hivatását átadta a nemzetközi forradalom pártjának és erőinek. Aki átélte ezt a történelmi pillanatot, amelyben az ódon, két egyházi zsinatot megért domban a szocializmus békeevangéliuma elhangzott ; aki átérezte annak a percnak a nagyszerűségét, amelyben a racionalizmus igéi fölreppentek a hatalmas ívelésű oszlopsorokkal ékes és a színes üvegeken tompán át-szűrődő fénytől megvilágított, rejtelmes hangulatú templomban ; aki hallotta versenyt szárnyalni az orgona szavát és a legnemesebb indulatok tüzeiben égő lelkek megnyilatkozását : annak éreznie kellett, hogy ezzel a nappal és ezzel az aktussal az emberi történelemnek új korszaka kezdődik. Az emberi élet és erkölcs védelmezésének nagyszerű hivatását ezen a napon végérvényesen átvette a szocializmus. Mert még gyenge, mert még nem tudta meghódítani az egész világot, mert még sokakhoz nem jutott el az igazságnak fénye és cselekedni akarásának energiája : azért van ma olyan nagy és ólmos veszedelem az egész emberiség feje fölött.

A pillanat nagyszerűsége, fenséges volta mélyen megrendített mindenkit. A fölindult lélek képeket lát s ott a templom homályában egyszerre szemem előtt állott az, hogy mennyire elmúlna mindannyiunk feje fölül a háború veszedelme, ha minden szószéken megszólalna ebben a válságos órában a felebaráti szeretetnek, az evangéliumnak a szelleme. Mennyi templom van a világon, mennyi szószék, mennyi pap ! Minden kis faluban meg lehetne szólaltatni az emberi lelkiismeretnek tiltakozó szavát. Mindenütt föl lehetne világosítani az embereket, hogy nemcsak életük, de vallásuk ellen is merényletet követ el az, aki fegyvert ad a kezükbe. Minden szószékről lángoló szóval lehetne megbélyegezni azokat a lelkiismeretleneket és gonoszokat, akik hatalmi törekvéseiket emberi élet elpusztítása árán akarják előmozdítani. Ha van valami eleven ereje a vallásnak, akkor most kellene a szegény és elítélés bélyegét ráütni azok homlokára, akik a világ legnagyobb gonosztettét készülnek elkövetni. Mindenüvé elhatoló szóval kellene hirdetni, hogy nem lehet keresztyén az, aki öl és parancsot ad arra, hogy öljenek. Nem lehet Istennek tetsző az olyan ügy, amelyet gyilkossággal kell szolgálni. A vallásnak, minden intézményének, minden szolgájának gát gyanánt kellene ott állania a háború áradatával és veszedelmével szemben. Elgondoltam, lehetne-e Európában háborút viselni akkor, ha minden templomban a háború gonoszságáról, erkölcsstelenségéről, vallási szempontból, bűnös voltáról hangzanának el igék ; ha a vallás az ő kétségtelen nagy hatalmát és befolyását arra használná föl, hogy az embereket elriassa a háborútól, hogy a békét, az egymás életének kímélését vallási parancs gyanánt tüntetné föl. Elgondoltam, volna-e kormány, volna-e hatalom a világon, amely háborúba merné kezdeni, ha így a világ legkonzervatívabb és legforradalmibb hatalmai : a *vallás* és a *szocializmus* egyaránt tiltakoznék a háború ellen, népszerűtlenné tenné a tömegek előtt, bűnösnek és elkerülhetőnek tüntetné föl azok előtt, akiket vágóhídra akarnak hajtani, ha az ész és érzés hatalmai egyaránt megtennék kötelességüket az emberiségnek ebben a nagy válságában. A szocializmust otllátni mindenütt, ahol ma az emberi életet kell védeni, ahol a felebaráti szeretetnek parancsát át kell vinni a népek egymáshoz való viszonyának szabálya-

zásába, ahol a vallás *ne ölj* parancsának érvényt kell szerezni az életben. *A vallást és az egyházat azonban,* Püspök úr, *ezen a párton hiába keresi az ember.* De milyen jogcíme van az életre és létezésre egyáltalában a vallásnak, különösen a keresztyénségnek, ha ebben a válságos időben nemcsak hogy nem állja meg a helyét, nemcsak hogy nem tesz semmit a béke megővésére, nemcsak hogy nem emeli föl tiltakozó szavát, megbélyegzését a háború szörnyűségei ellen, hanem ellenkezőleg, ott áll minden országban a háború csinálói és uszítói pártján.

Mindez csodálatos tisztasággal és világossággal állott a szemem előtt. Emellett az a gondolat is foglalkoztatott, hogy az lehetetlen, hogy ne legyenek jóhiszeműen és komolyan hívő vallásos emberek, akik ne érezzék az egyháznak és a vallásnak ezt a kötelességét, akik ne érezzék a leggonoszabb árulásnak és a legbűnösebb kötelességmulasztásnak azt, hogy ebben az órában és ebben a válságban hallgat az egyház. Nem tudtam elhinni, hogy ne akadjon egyházi férfiú, aki fölismerve a történelmi pillanat nagyságát, minden erejét össze ne mérje s meg ne próbálja az egyházat rávenni arra, hogy az emberiségnek ezt a legnagyobb szolgálatot tegye, hogy az élet és kultúra mind e kincsének megvédésére kísérletet ne tegyen. Nem tudtam elhinni, hogy emberek, akik a felebaráti szeretet evangéliumának hirdetését, az erkölcsök meg-nemesítését és védelmét vallják feladatuknak, nyugodtan alhassanak, egykedvűen emészthessenek annak, amikor vágóhíddá készülnek átalakítani gonosz hatalmak Európát. Nem tudtam elhinni, hogy az állammal való kapcsolata, a világ hatalmasaival való szövetkezése ennyire kipusztíthatta az egyházból az erkölcsi kötelesség tudatát, nem tudtam elhinni, hogy ne akadjon ember, akiben az egyházi köntös és nevelés, az egyház politikai és gazdasági céljainak kimélete ellenére is föl ne támadjon annak a leírhatatlan kötelességnek a tudata, hogy most félre kell lökni minden tekintetet és félre kell verni a templomok, a lelkiismeretek, a lelkek harangjait és meg kell menteni az emberiséget a legnagyobb szerencsétlenségtől és a legszörnyűbb meggyalázástól.

Tudom, hogy ez a hitem naivság. Tudom, hogy a papok ma úgy állanak a néppel szemben, mint a szolgabírák. Tudom, hogy az egyház olyan szervezet hatalmi célok elérésére és szolgálatára, mint a hadsereg. Tudom, hogy a jézusi szellem értékes elemei sehol sincsenek annyira számkivetve, mint a hierarchikus egyházak életében. Tudom, hogy katonai javaslatok sima megszavazásával papok fölstrébereskedhetik magokat valamely ország egyházának fejévé. Tudom, hogy a főpapok nagybirtokosok, a közép-rendűek magasrangú hivatalnokok, az alsó papok kereskedők vagy elnyomott kishivatalnokok és proletárok. Mindezt tudom s mégis egyre azt mondtam magamnak, kell legalább egy embernek akadnia, aki a fegyelem és egyház bilincseivel nem törődve, *mer vallásos ember, mer keresztyén lenni.* S ebben az összefüggésben jutott eszembe az Ön neve, püspök úr!

Püspök úr, Önről azt írják és mondják hívei, hogy komolyan veszi az evangéliumot és hogy Önben valóban él valami a krisztusi szeretet szelleméből. Keresztyénibb dolgot művelni, mint sikra szállani a békéért, megbélyegezni a háború csinálóinak pártját, nem lehet elgondolni. Ha a keresztyén egyház valóban az erkölcs

védelmezője, ha komolyan veszi a vallás parancsait és ígét, hogy lehet az, hogy ebben a válságban, a legszörnyűbben, ami az emberiségre szakadt, sem Ön, sem az Ön egyháza nem hallatja a szavát? Hogy lehet az, hogy a római pápa, akinek bizonyára igen agy tekintélye van a világon, akinek szavát nagyon meghallgatják azok, akik a háború és béke dolgában végső elemzésben döntenek, ebben a kritikus időben néma és nem emel szót az emberiség veszélyeztetett erkölcsi kincseinek megvédésére? Hogy lehet az, hogy amikor az Ön egyháza és Ön maga is olyan sok és ékesszóló ígét talált az *osztályharc elítélésére*, most néma és nincs egyetlen szava a *háború ellen*? Hogy lehet az, hogy az Ön egyháza és így Ön is nyomatékos szavakkal tudtak védelmére kelni a szocializmustól megtámadott *magántulajdonnak*, tehát a *gazdagok* vagyonának s most nincs egyetlen szavuk se az emberi *életnek*, tehát a *szegények* tulajdonának megvédelmezésére? Hogy lehet az, hogy az Ön egyháza és így Ön is olyan gyakran és alaposan ki tudták színezni azt a veszedelmet, amely az emberiségre hitetlen, vallásellenes *gondolatból* származik és most némák s nem találnak szavakat annak a veszedelemnek a hirdetésére, amely a legvallásellenesebb *cselekedetből*: a tömeggyilkoláshoz származik?

Egész Európa népességét, tehát a keresztyénség elitjét kényszeríteni akarják arra, hogy a vallás *Ne ölj!* parancsa ellenére cselekedjék. Miért nem emeli föl az egyház tiltakozó szavát a vallásnak eme sérelme ellen, miért nem sújt le az egyház átkaival azok fejére, akik erre kényszeríteni akarják az embereket?

Püspök úr, nem ég szégyentől az Ön arca, ha arra gondol, hogy csak mi, a *vallás* ellenségeinek mondott szociáldemokraták szórjuk átkainkat a háborúra, hogy csak mi, a *család* ellenségeinek mondott szociáldemokraták próbáljuk megvédelmezni a családot, hogy csak mi, *erkölcsstelennek* is bélyegzett szociáldemokraták oltalmazzuk az erkölcs legnyomatékosabb parancsát, amely az élet kímélésére kötelez?

Püspök úr, nem ég-e majd Önnek ezentúl a szégyentől az arca, ha pásztorlevelekben, szentbeszédekben, könyvekben és cikkekben az egyház erkölcsi hivatásáról és a szeretet szelleméről fog beszélni, arra gondolva, hogy most, a szorongattatás nehéz óráiban az egyház nincsen sehol és arra gondolva, hogy az egyház az ellentállás megkísérlése nélkül tűrte, hogy emberek: keresztyének fegyverrel törjenek egymásra?

Püspök úr, nem éri-e Ön azt, hogy ez a némaság az egyház végleges, erkölcsi csődjét jelenti, hogy minden nemes léleknek és igaz embernek fölháborodással kell elfordulnia a képmutatásnak attól az intézménytől, amely a felebaráti szeretetet hirdeti és a háborút szentesíti?

Püspök úr, most olyan idők vannak, olyan elhatározások esnek, olyan veszedelmek zuhannak reánk, hogy elbújni előlük nem lehet, hogy a hallgatás egyértelmű a hozzájárulással, hogy otthon, elmélkedéssel, félrevonulással nem lehet az emberiség ügyét szolgálni, hanem csak elárulni.

Meg akarom kérdezni, hogy ha Önben, paptársaimban, egyházában van lélek és emberiség: milyen arccal fognak most a közelgő karácsony alkalmával kiállani a nép elé és békességet hirdetni a földön a jóakarátú emberek számára, Önök, akiknek óriási hatalmuk és

befolyásuk van, de akik egészen az állam, a katonaság, a vagyon és földi jólét cselédei lettek.

Azzal a tisztelettel zárom be ezeket a fölháborodás diktálta sorokat, mely kijár az olyan embereknek, akiknek cselekedetei és állítólagos elvei között olyan ellentét van, mint amilyen a jézusi igékre esküvő papok és az egyháznak a háborúval szemben elfoglalt álláspontja között van.

Budapest, 1912 december 10-én.

Kunfi Zsigmond.

Az alsószabolcs—hajduvidéki ref. egyházmegye rendkívüli közgyűlése.

Az ó-esztendő elmúlása és az új év fölhajnalodása-keltette változó érzések még ott ültek sziveinken és lelkeinken: midőn a változásokat mutató nagy tükre az életnek már új érzés hullámokkal csapott át a még nem régen keblünkbe jutottak felett...

Január 3... Még alig léptük át az új év küszöbét, a változó eszmények nagy forgataga már ragad, ragad magával...

Még úgy tűnik fel lelkünk világa előtt, mintha szeretettől környezett esperesünknek, az igazi krisztusi célokért munkálkodó keze még most emelte volna fel a közülünk eltávozott főpásztor által letett lobogót: midőn ime már megy, távozik, fölfelé a szeretet-, tisztelet- és ragaszkodás-alkotta lépcsőkön, hogy onnan még inkább átölelhessen árvák sorsáért dobogó nagy szívének szerető érzéseivel azokat, kikért eddig is oly sokat tett, az apátlan, anyátlan könnyezőket...

Felhangzik ajkáról esperesi székében utolsó imája...

Megilletődött hangon fordul az idők és történetek Istenéhez, kinek bölcs végzése az esztendő változásával reá is, reánk is nagy változást hozott.

Remegő érzéseknek buzgóságos hangján könyörgi a Mindenhatónak áldását, megengesztelő kegyelmét itt hagyandó egyházmegyéjére s az előtte megnyílt új pályatérnek nagy munkáira...

És amint elszáll a befejező „Ámen“, úgy érezzük, mintha annak elhaló hangja, valamely nagyon szeretett kedvesünk koporsójára hulló rögnek tompa zuhanása volna...

Hiszen a szerető élő szívek búcsúja fájóbb a holt szívek elválásánál...

Ezt juttatta kifejezésre távozó esperesünk búcsúbeszéde is.

„Legnehezebb pillanata az életnek“ kezdé — a búcsúnak az az órája, mikor az ember olyan állástól és személyektől válik meg, amelyet és akiket igen nagyon szeretett.

Megjeleníti lelke előtt, megható és elragadó szavakkal, azt a 20 esztendőt, melyet egyházmegyénkben töltött el, részint mint lelkész, részint mint esperes.

„Nehéz és feledhetetlen óra tehát a búcsúnak ezen órája“, folytatja a megindulás hangján, midőn nemcsak esperesi állását, hanem lelkészi hivatalát is elhagyja.

Az igaz szeretet hangját rezdíti meg lelkében, midőn egyházmegyénk minden egyes alkotó tagjára és összeségére az Isten áldását kéri, s végzi mostani

tisztében hozzánk utoljára intézett szavait azzal, hogy az emlékezet és szeretet világánál, távozása után is, úgy tartsák meg a szívek és lelkek, mint amilyen édes örömmel zárja ő emlékeibe egyházmegyénkben töltött óráit...

Fájó érzésekkel, bánatos indulatokkal voltak telítve a bensők, midőn Kovács Gyula alispán, gondnokunk, a búcsúszavakra búcsúszavakkal felelt...

„Nagy ragaszkodással és szeretettel támogatott esperesünk távozik“, — szólt mindnyájunk nevében. Hű szavakkal tolmácsolja a szívek feldobbanó érzelmeit, midőn kiemeli, hogy a búcsú e pillanatában két mozzanat domborodik ki főképen.

Egyik, hogy az elválás fájó érzései, melyről a búcsúzó bizonyosságot tett, élénken uralják az itt hagyandókat is; hiszen szeretett szívtől, szerető szívem más módon elválni nem is lehet.

Másik, hogy a búcsúzás fájó érzéseit megkönnyebbüléssel enyhíti az a jóleső tudat, hogy nagyon szeretett esperesünk, épen úgy, mint hasonló módon szeretett elődje azért hagynak itt bennünket, hogy fölfelé emelkedve fokozottabb mértékben szolgálhassák azt a szent ügyet, melynek mindnyájunk köz-katonái vagyunk s mely nem más, mint a nagy Isten dicsősége...

A szívek, a lelkek még valami benső varázslatnak lekötő hatalma alatt állanak, midőn már felhangzik: „Esküszöm, Isten engem úgy segeljen...“

És ott áll előttünk új esperesünk, arcán azzal a szelíd, jóságos, szeretetet visszatükröző vonásokkal, mely János apostolt juttatja eszünkbe...

Legelsőben is felteszi a kérdést, melyre választ adni akar, hogy t. i. mi indította őt esperesi állása elfoglalására, őt, ki a megtiszteltetést soha nem kereste, ki túl van már azon a korhatáron, hol a szellemi és testi erőknök növekedése még remélhető; őt, épen olyan kimagasló két előd után, mint amilyen dr. Balczár Dezső és Kiss Ferenc voltak...

És gyönyörűséges szavakkal adja meg a feltett kérdésre a választ: „A kötelesség teljesítés...“

Megkapó szavakkal fejtegeti, hogy az isteni bölcsesség milyen csudálatosan munkálkodik.

Hogy a munkásság teréről visszavonulni még gyengeségünk érzetében sem szabad, mert ez megtagadása lenne az Isten jóságába, bölcsességébe vetett hitnek. Ott volt Mózes, ki az Úrtól nyert megbízásnak eleget tenni, gyarló erejére hivatkozva, vonakodott. Ott volt Jeremiás, ki szabadkozott a próféták palástját felvenni, erőtlennek érezvén magát.

De mindkettőnek mennie kellett a kötelesség mezejére, mindkettő kimagasló alakjává lett az őszövetségnek, mert velők volt az Úr.

Nem szabad tehát a kötelességteljesítés elől meghátrálni, míg erőt érzünk magunkban, mert velünk Isten kegyelme és jósága.

Azután programját jelöli meg mesteri módon, elmondván, hogy 15 hóval ezelőtt, a távozó Kiss Ferenc esperest, mindenek nagy tetszésétől és lelkesedésétől kísért programja elmondása után, gyűlésünk nevében ő üdvözölte, felajánlván a programhoz való csatlakozást...

Felelelő szavakkal hirdeti:

„Ehhez a programhoz kötöm magamat. Annál többet ez állásban adni nem lehet, kevesebbet adni nem szabad“.

Ez a felséges program pedig ez: „Krisztust vinni be az életbe, családba társadalomba. Szociális munkák társadalmi téren, tanítás, oktatás templom és iskolán kívül is; oda írni az ajtókra, oda a szívekbe:

„Teljesítsd kötelességedet!”

Liberális szellem fogja vezetni az ügyek kezelésében — így szólt — e szónak valódi, igazi jelentése szerint.

Végül még tett egy kijelentést, melyet bizonybizonyn nagyon meg kellene szívlelni egyházi életünk ajtóin belül mindeneknek.

Gyönyörű, felemelő kijelentés, mely így hangzik: „Pártpolitikai térerre ragadtatni magamat nem engedem!”

Oh milyen szép, követendő, valóra váltandó kijelentés, épen ma, mikor nem egyszer a pártpolitika egyházi téren is háttérbe tolja a belső, lelki értéket...

A felhangzó taps és éljenzés méltóan adott kifejezést annak, hogy az esperesi székfoglaló szívből-szívből jött.

Jakucs Sándor legidősebb tanácsbíró, ki eddig az elnöki széket elfoglalta, üdvözölte új esperesünket.

„Ünnepi órát éltünk által, — úgymond — a kötelességteljesítésben izzó lelkűt elbocsátottuk s most a helyére jövőt a legnagyobb szeretettel üdvözöljük... Hiszen csak a személy változott, a kitűzött cél, az irány maradt a régi. Áldáskívánás szól a búcsúzó-nak, szeretet, bizalom az érkezőnek...”

Ima, beszédek, melyek bevésődtek a bensőkbe, jegyzőkönyvbe vétetni rendeltettek.

Letették ezután az esküt a tisztikar újonnan választott tagjai is, kiknek nevében Mészáros Lajos tanácsbíró mondott köszönetet.

Mindezek előtt pedig Bélteky Lajos főjegyző terjesztette elő az általános tisztújítás eredményét, mely így szól: Esperes: Szabó Lajos hajdúhadházi lelkész. Gondnok Kovács Gyula alispán. Lelkészi tanácsbírák: Jakucs Sándor hajdúszováti, Bertalan Gábor tiszacsegei. Ilyés Endre balmazújvárosi, Benkő Lajos hajdúnánási, Veress Géza nádudvari, Tóth Lajos tiszadobi, Mészáros Lajos sápi lelkészek. Világi tanácsbírák: Padrah Sándor, dr. Malatinszky József, dr. Nagy Gábor, Szomjas Gusztáv, Csohány László, Somossy Béla, Kálmán Lajos. Lelkészi főjegyző: Bélteky Lajos hajdúszoboszlói lelkész, lelkészi aljegyző: Ajtay Jenő nyírmártonfalvai lelkész. Világi főjegyző: Papp Sándor nádudvari ny. főjegyző; világi aljegyző: Simon Károly hajdúhadházi igazgató-tanító.

Megalakítottak a különböző bizottságok, mely után lelkészi gyámintézeti pénztárnoknak eddigi számvevőnk: Jakucs Sándor hajdúszováti lelkész, számvevőnek Bertalan Gábor tiszacsegei lelkész, ügyésznek dr. Belovary Lajos püspökladányi ügyvéd választott meg.

Egyházkerületi képviselők lettek: Jakucs Sándor, Veress Géza, Padrah Sándor, dr. Malatinszky József rendes, Bélteky Lajos, dr. Nagy Gábor póttagok gyanánt.

Egyházkerületi határozatok kihirdetése kapcsán kimondatott, hogy az egyházak 5 év alatt lehetőleg mindent kövessenek el arra nézve, hogy az iskolás gyermekek a temetésre járás alól felmentessenek,

illetőleg onnan elvonassanak; a „Kálvin szövetség” a gyülekezetek pártolására, a gróf Teleky Pál és Kogutovitz Károly szerkesztette „Világ Atlasz” pedig beszerzésre ajánltatott.

Elnökség utasított a gyűlések oly időbeni egybehívására, hogy a határozatok a kerületre május 1. és október 20-ig felterjeszhetők legyenek.

Pályázati hirdetések az illető kerületi lapokban közölteendők.

Nagyobb vita merült föl a 787. számú kerületi határozat körül, mely a népiskolai szervezet 138. pontja értelmében utasítja az egyházakat, hogy 15 évig sikeresen működő tanítóknak 200 korona személyi pótlékot adjanak.

A kerületi végzéssel egyező előadói javaslat mellőztetett s kimondatott, hogy egyházmegyénk a kerületre felír, hogy a személyi pótlék államsegélyből a konvent által fedeztessék, esperes pedig utasított, hogy a személyi pótlék megszerzését a közigazgatási bizottságok útján is sürgesse.

A 771. számú kerületi végzésben foglalt, a tanítói napidíjakról és útiköltségekről szóló szabályrendelet tervezet és a stóla-ügyben kiküldött bizottság jelentése, nagy terjedelménél és az ügy fontosságánál fogva a jegyzőkönyvben kinyomatik s tavaszi gyűlésünkön tárgyalatik.

Kölsön s adóügyek és díjlevelek jóváhagyása után nagy örömmel vétetett tudomásul, hogy a hajdúböszörményi egyház a „Kálvineum”-nak telekvételre 20,000 koronát szavazott meg.

Hitelesítéssel elnökség, jegyzők, dr. Nagy Gábor és Szabó Antal bíztak meg.

Ezzel gyűlésünk, — melyen főtiszteletű püspök urunk is mindvégig részt vett, véget ért.

Utána a bírói kar megalakította az időszaki tanácsot, melynek rendes tagjai lettek: Tóth Lajos, Jakucs Sándor, Padrah Sándor; póttagjai pedig: Illyés Endre, Veress Géza, dr. Nagy Gábor.

Délben 1 órakor közebed volt, melynek kiváló érdekességet adott azon körülmény, hogy abban résztvettek az ország különböző részéből összegyűlt, akkornap épen ülésező „Kálvineumi” bizottsági tagok is.

Lelkes tósztokat mondtak: főtiszteletű püspök úr, az új esperes, Szabó Antal, Marjai Péter, Bertalan Gábor, Jakucs Sándor, a megyei gondnokunk, Simon Károly, Szuhay Benedek vendég lelkész stb. stb. Nyírmártonfalva, 1913 január 4.

Ajtay Jenő,
em. aljegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Balogh Jenő igazságügyminiszter. A magyar református egyháznak öröme van. Dr. Balogh Jenő vallás- és közoktatásügyi államtitkárt őfelsége igazságügyminiszterre nevezte ki. Minket ez a kinevezés közölről érdekel. Balogh Jenő iránt, mint ember iránt is a legmelegebb rokonszeggel viseltetünk és sikereinek tiszta szívből örvendezünk. Mint hit-sorsosunkat, mint egyházunk hű fiát pedig büszke

örömmel köszöntjük és kitüntetését a magunkénak is tartjuk. Ritka tehetség mutathat fel hozzá hasonló eredményeket. Kezdi a bírói pályán, felemelkedik az egyetemi tanári székbe, odaállítják a legveszedelmesebb időben Barkóczi mellé a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumba és mindenütt megállja helyét. Nem hadakozva és ostentációval, de kietartóan dolgozva és igazainkról a másik felet meggyőzve lassan-lassan visszahódítja az általunk elvesztett tért, reparálja a kirívóbb visszaéléseket és konciliáns, de minden igazainkat az állam érdekeivel egyeztető fölünyes működésével. Imét bevési a lelkekbe, azt a régi igazságot, hogy a magyar református egyházat, ha nem volna, közköltésen és erővel kellene megteremteni s úgy, ahogy van, a legnagyobb erővel kell támogatni. Valamikor általános nézet volt ez s a katolikusok is ezt vallották. Most ismét megvan a lehetősége, hogy legalább a magyar állam eszerint az elv szerint cselekedjen. És ha jól látjuk, mintha volna némi mozgolódás ebbe az irányba. Ime iskoláink államsegélye emelkedett, ma már mi is kapunk itt-ott internátusi segélyeket. Még az Orle. is kaphatott a Kálvineumra. Itt állunk a lelkészi fizetések rendezése és a nagy ígéretek teljesítése előtt is. (De minek késik ez?) Nem úgy állunk, amint szeretnénk, amint ezt az osztó igazság hozná magával. Az államnak még mindig több pénze van az ellenséges nemzetiségi egyházak számára. De mégis jobban állunk, mint eddig és a megértés útjára jutottunk. Ebben a megértésben a többi református államférfiakkal együtt dr. Balogh Jenőnek nagy része van. Abban is, hogy a debreceni egyetem ügyében folytatott tárgyalások során a felmerült aggodalmak némileg eloszlottak s hogy a nagy vállalkozás sikere mindenfelől biztosítva van. Mi a főiskola tanárai is többszörösen tapasztaltuk a volt államtitkár jóindulatát s most tisztá szívből örvendezünk felmagasztaltatásán, szeretettel és büszkeséggel köszöntjük őt, úgy is, mint egyházunk hű fiát, úgy is, mint a magyarság egyik legszerencsésebb összefoglalni tudó rokonszenves tehetségét. A jó Isten éltesse és vezérelje őt továbbra is, hogy magyar hazánknak és egyházunknak továbbra is szolgálásokat tehessen s aki dr. Balogh Jenőt ismeri, az tudja, hogy ez a szolgálat csak nagy és igaz leend.

Temetés. E héten temettük el id. Nagy József debreceni tisztos polgárt, Nagy József és Nagy Gyula tanítóképezdei igazgatók édes atyját. A megboldogult érdemes halott felett (83 éves volt) nt. Szele György imádkozott. A temetés f. hó 5-dikén ment végbe főtiszt. püspökünk és a kollégiumi tanárok részvételével. Béke poraira!

Báró Barkóczi nyugalomban. A lapok azt írják, hogy báró Barkóczi áthelyezése miatt elkedvetlenedve

előbb hosszabb szabadságra megy s azután nyugalomba vonul. Báró Barkóczi hirhedt embere volt ennek az országnak és nagy kárt okozott a magyarságnak. Nem azért, mert vallásához ragaszkodott, hanem azért, mert a magyarság békéjét tönkretette. Gróf Zichy Nándor is buzgó pópista volt, de hazafisága nagyobb volt még pópistaságánál is. Jóikai érdekes dolgokat tudott erről mondani. Báró Barkóczi azonban hiában élt az állam kenyerén, mindig hátrább tette a magyarságát, magyar hazáját, mint római katolikus egyházát és szélső felekezetiését. Pedig, aki a hazának nem hű fia, az államnak nem hű polgára, az egyháznak sem lehet jó tagja. Gróf Zichy Nándor hű és igaz magyar vallásában buzgó lélek vala. Barkóczi pedig vakbuzgó, elfogult. Ez okozta, hogy mint egyszerű násznagy is tüntessen az állami törvények ellen s mint közhivatalnok rossz példát adjon. Az államtól kapta fizetését és nem az állam javát kereste. Ezért üldözte a más vallásúakat és ezért volt mindenképen rajta, hogy az állami iskolákba csak katolikusok jussanak. Nekünk és a magyarságnak e politikájával sokat ártott, felekezetének pedig alapjában semmit nem használt. Az állami tanárok közt már irmagul is alig van református, de az állami tanárokkal szemben külön kath. tanár-egyletet kellett felállítani. Ez a separáció is a Barkóczi bűne s a nemzetiségi vidékeken a magyarságnak a congregáció által való megrontása. Minde- nek miatt gróf Zichynek is dessauválni kellett őt, aki most már övétől is meglehetősen elhagyatva és részvétlenül és dicstelenül vonul el a közélet szinteréről. Magunk is azt mondjuk, hogy előbb kellett volna. Mégis szanni tudjuk azt, akinek élete olyan hiában tölt, ki a vallásos erkölcsi erők birtokában annyi eréllyel és kietartással mindenkinek mégis csak kárt és átkot okozott.

Leánygimnázium Debrecenben. A városi vezetőség több tagja a napokban a kultuszminiszteriumban járt és tudomást szerzett arról, hogy a kultusz-kormány két éven belül öt leánygimnáziumot állít fel a vidéken. A tervek már teljesen elkészültek és a következő öt város kap leánygimnáziumot: Fiume, Arad, Debrecen, Pozsony és Szeged. Fiumében már a múlt év szeptemberében felállították a gimnáziumot, az aradi leánygimnáziumra most kerül a sor, úgy, hogy az 1914 szeptember 1-én megnyílik. Az új gimnázium már az első tanévben jogosítva lesz érettségi vizsgálat megtartására. Hát a debreceni?

A nagykörösi református egyház presbyteriuma most tárgyalta le a jövő évi költségvetést, melynek főbb tételei a következők. Az egyház összes bevétele 158,913·69 K, kiadása ugyanennyi. A főgimnázium összes bevétele 111,832·14 K, kiadása ugyanennyi. A tanítóképző összes bevétele és kiadása 38,960·40 K. Az elemi iskolák összes bevétele és kiadása 38,389·48

korona. A tápintézet bevétele s kiadása 15,368·23 K. A Kalocsa Balázs egyházi és iskolai alapítványának állaga 768,000 K. Ennek a jövő évre tiszta jövedelméül 35,897·20 fillér van előirányozva. A presbiterium minden módosítás nélkül fogadta el a költségvetési előirányzatot.

Egy hős honvéd halála. Nagy temetés volt a héten Debrecenben, a szabadságharc egyik vitéz katonáját, Horváth Pál ezredesét, az S. Szabó József apósát temették. Ott volt a félváros, kivonult a helybeli honvédség is és teljes katonai díszel tisztelte meg a nagy idők nagy halottját. Régen látott még ilyen katonai pompát a temetésen Debrecen. Igen, mert Horváth Pál kétszeres ezredes is volt. A szabadságharcnak is és az új magyar királyi honvédségnek is. Csodálatos ez a dolog, aminthogy csodálatos maga az az egész 48-iki történet is. Ez az idő Horváth Pált, mint fiatal császári hadnagyot találta. A székesfehérvári fiatal diák ugyanis ellenállhatatlan vágyat érzett a hadi pálya iránt és katonának csapott fel. A hadi iskolát elvégezve, a Schwarzenberg-féle ezredhez neveztek ki hadnagynak. Az ezred Tirolban állomásozott s Tirolba még öreg korában is ellátogatott a vitéz katona, a későbbi nyugalmazott ezredes is, ki 48-ban, mint Damjanich és Leiningen, a császári seregből jött átál hozzánk. Hozzánk is jött és nálunk maradt, mert nem lehetett másképp. Ide hozta, itt tartotta magyarsága, szabadságszeretete és így történt, hogy a Görgey parancsnoksága alatt az egész szabadságharcot a Jellasits elleni hadjáratától kezdve Komáromig végigküzdötte. Klapka alá már mint őrnagy került, ezredessé Komáromban nevezték ki. A vár feladása után szülőföldjére tért vissza, Székesfehérvárra. Nyugodtan vissza térhetett, mert ez a vár feladásnál ki volt kötve. De nem hagyták nyugodtan, mert összeesküvés gyanúja miatt elfogták. Fogságából kikerülve, polgári foglalkozás után nézett. Ekkor történt meg a kiegyezés, a kiegyezéssel a magyar királyi honvédség felállítására. Horváth Pál régi bajtársaival, Hollán Ernővel, Ivánka Imrével s a többiekkel felszólítást nyert, hogy az új seregbe lépjen átál. Horváth Pál is felcsapott és itt újra felvitte az ezredesi rangig. Így lett ő kétszeres ezredessé. 1887-ben nyugalomba vonult, de még azután is tevékeny életet folytatott. 1896-ben Debrecenbe költözött átál S. Szabó József tanárhoz, szeretett vejéhez, akinek házában élte le azután nyugalmas napjait, de még akkor sem tétlenségben, hanem mindig foglalkozva. Élénk, mozgó szelleme mindig újabb, meg újabb munkákat keresett. Vagy emlékiratait írta, vagy az általa berendezett asztalos-műhelyben dolgoztatott. (Egy évig a helybeli 48-as honvéd-egylet elnökségét is viselte.) Így élt övétől szeretve, köztiszteltől környezve 88 éves koráig, az utolsó években egy kissé hervadozva, hajladozva, de még mindig élénken mozogva. Temetése folyó hó 9-én ment végbe, a debreceni katonaság, honvédség, a közélet kitünőségeinek részvételével, óriási közönség jelenlétében. A szabadságharc vitéz katonájának temetése méltó volt a nagy idők nagy fiához s a közrészvét, amely a kollégium tudós tanára és annak neje iránt mindenfelől megnyilvánult, hű kifejezője volt a tiszteletnek és ragaszkodásnak, mellyel néhai Horváth Pál honvédezredes és családja iránt mindnyájan viseltetünk.

Akik a jobb részt választották. Azt olvassuk, hogy

a hódmezővásárhelyi tanítók a nép tanítása és kulturája körül állandó és bökros tevékenységet fejtenek ki. Annál örvendetesebben írjuk ezt a hírt, mert más helyről viszont arról értesítenek, hogy a tanítók az iskolai foglalkozáson kívül minden társadalmi tevékenységtől visszavonulni készülnek. A tanítók annyi reménykedés és fizetésjavítási törekvés után ma is a legbizonytalanabb helyzetben vannak velünk együtt. A család akár a lelkész-lakon, akár a tanítói házban egyformán kenyeret kér és ez a kenyér az utolsó években mindig szűkösebb-szűkösebb leve. Biztatták is őket (de hát minket nem biztattak-e?), magok is bizakodtak (de hát mi is nem bizakodunk-e?), hogy majd így lesz, majd úgy lesz. A régihez képest javult is valamivel a helyzet, de a nagy reménységek, a nagy biztatások nem teljesültek és most a nemzet napszámosai velünk, lelkészekkel együtt a legrosszabb helyzetben vannak. Sőt még nálunk is rosszabb helyzetben, mert nekünk reményességünk legalább vagyon, de ők már kezdenek kétségbe esni és a kétségbeesésben felmondani minden szolgálatot a kötelezett tanításon kívül. Ez a magyarázata azoknak az innen-onnan szállongó híreknek, hogy a tanítóság semmi egyháztársadalmi munkát nem vállal. Ez a hangulat azonban, hála Istennek, még eddig nem általános. A hódmezővásárhelyi tanítók például egész más módszert követnek. Most még nagyobb köztevékenységet végeznek, mint eddig is. Bármilyen rokonszenvvel viseltetünk is a tanítók iránt s bármennyire megértjük is a kétségbeesés lélektanát; mi ezt a hódmezővásárhelyi rendszert jobbnak tartjuk, mint a passiv resistenciát. A magyar társadalom és a református egyház nem oka annak, hogy mi, behivatalnokok nyomorgunk. Nyomorog itt most mindenki kivétel nélkül és segítségre, jóakaró segítségre szorult itt minden élő. Segítsünk hát mi is ott, ahol tudunk, hogy aztán mások is segíthessenek rajtunk. Ugy, ahogy ezt a hódmezővásárhelyi tanítók teszik, akik szerintünk a jobb részt és helyesebb útát választották.

Egyházi énekkarok. Sárospatakon Szathmáry Ferenc karnagy vezetése alatt 23 tagú *egyházi énekkar alakult*. Sárospatakon van főiskolai énekkar, még pedig messze földön híres s íme ott még sem látták feleslegesnek az egyházi énekkar szervezését. Nem lenne az felesleges a legkisebb faluban sem, feltéve, hogy alkalmas zeneértő vezető állana az élére. Legtermészetesebben a tanító, vagy akár a lelkész is maga. Az újabb tanterv szerint a lelkészjelöltek is foglalkoznak az énekkel. Igaz, hogy csak heti 1 órán. A főiskolákat azonban semmi se gátolja abban, hogy ezt a kötelező órát még kettővel, vagy ha kell, többel is megpótolják és a theologusokat az instrumentális zenéhez is kiképezzék. Ez lenne a helyes dolog s ekkor jutnának lelkészeink abba a helyzetbe, hogy a gyülekezeti templomi éneklést javítsák és a népzenei művelése tekintetében is szolgálatot tegyenek. Az egyházak társadalmosítására is ez volna a konfirmándusok egylete, a jótékonsági szervezet, a vasárnapi iskola mellett, a legtermészetesebb lépés. Különösen felférnének ezek az egyházi énekkarok itt Debrecenben. Minden tanítónak, aki ilyen alakít és vezet, megfelelő díjat kellene adni, a főiskolában pedig több énektanári tanszéket kellene felállítani. Most mind a főgimnáziumnak (12 népes osztály), mind az

akadémiának egyetlen zenetanára van, nt. Mácsay Sándor, ki a főiskolai énekkart is vezeti. Kifogástalanul vezeti és csoda dolgokat produkál, de nem csodákra, hanem rendszeres, állandó zeneismeretre és képeztetésre volna ifjainknak szüksége és pedig nem csak a szép hangú kántoroknak, hanem mindenkinek, aki nálunk tanul, annyira, hogy a vidékre kikerülve, akár egyházi énekkart is elvezethessenek.

Tömeges kilépések a katolikus egyházból. Pécska község katolikus vallású lakói, mintegy ötezen kiválni készülnek az egyházból, hogy más hitre tárjenek át. Ennek a forrongásnak anyagi okai vannak. A csanádi püspök két évvel ezelőtt Olajos Józsefet küldötte plébánosnak. Olajos megváltoztatta a pártbér-fizetés eddigi módját és azt akarta, hogy az eddig fizetett 2.80 K helyett úgy fizessenek a hívek, hogy a gazdagabbak többet, a szegényebbek kevesebbet adózzanak. A hívek nem fogadták el a rendezésnek ezt a módját és ragaszkodtak a régi szabályokhoz. Ebben a kérdésben a katolikus lakosság teljesen szolidáris volt és sűrűn tartott ez ügyben összejöveteleket körhelyiségében és elhatározta, hogy inkább kiválik az egyház kötelékéből, mintsem hogy engedjen. Másfél év óta tart ez a húza-vona és ezalatt az idő alatt a plébános nem kapta meg sem az új, sem a régi szabályok alapján a párbért. A plébános legelőször a főszolgabíróhoz fordult és a főszolgabíró az arra utasította a község előljáróságát, hogy törvényes eszközök igénybevételével hajtsa be a párbérhátralékot. Az elmúlt hetekben tartott községi képviselőtestületi közgyűlésen több képviselő indítványára kimondották, hogy a község előljáróságának a párbér erőszakos behajtását megtiltják. Ezt a határozatot Dalnoki Nagy Lajos, Aradmegye alispánja néhány nappal ezelőtt megsemmisítette és utasította az előljáróságot, a hátralékok sürgős behajtására. A lakosság körében ez a rendelkezés nyugtalanságot idézett elő és küldöttséget menesztettek Glattfelder Gyula csanádi püspökhöz, arra kérve, hogy jelenjék meg ő maga a községben. A püspök maga helyett Jászay Géza szegedi apátplébánost küldötte Pécskára, aki ma délelőtt a község háza nagytermébe hívta össze a híveket, akik közül mintegy 1200 meg is jelent. Haragos kifakadások hangzottak el a párbér ügyében és kijelentették az apátplébánosnak, hogy rövid idő múlva leszedik a templomról a keresztet és Olajost nem tűrik meg tovább a plébánián. Jászay apátplébános erre szó nélkül ott hagyta az ülést és elutazott. Jászay az esetről jelentést tett a püspöknek és sürgős intézkedést kért.

Nyilvános felhívás és kérelem. Ismételten is felkérem kedves lelkésztársaimat s általában mindazon urakat, akikhez az orosházi Székács-szobor gyűjtőive megküldtettem, hogy a gyűjtött összeget, a gyűjtőívvel együtt, Kovácsik János Népbanki vezérigazgató úrhoz Orosházára küldeni szíveskedjenek. Tájékoztatásul közlöm, hogy eddig — minden kiadást levonva — 7500 korona gyűlt össze a Székács szoborra. Lehet reményünk, hogy a nagy Székács emléke feltett célunk szerint meg lesz örökítve; lesz evang. püspöknek is szobra Magyarországon. Orosháza, 1913 január hó 1. Kovács Andor ev. lelkész, szoborbiz. elnök.

A budapesti református egyház népmozgalmi adatai 1912 évben: megkereszteltetett 2486, egyházilag eltemettetett 1317, konfirmáltatott 572, há-

zasság kötöttetett 712, egyházunkba áttért 129, tőlünk kitért 106.

A püspökladányi református lelkészi állásra, — mely a theologiai tanárrá választott Kiss Ferenc lemondásával üresedett meg, mint a január 9-én ülésezett minősítő bizottság megállapította, a következők pályáztak: Radó József Öcsöd, Ballay Aladár, Dancsháza, Mészáros Lajos Sáp, Dr. Szakács Albert Mezőtúr, Kállay Sándor Bihar, Tóth József Körösladány, Pótor Elemér Csenger, Fias Kálmán Karcag, Földvári Jenő Somogyudvarhely, M. Szabó Miklós Királydaróc, Kájel István Öcsöd, Rásó János Turkeve, Kozma Zsigmond Biharnagybajom, Papp László Bors, Szabó Imre Tiszaszőlős, Balogh Gyula Tápiószéle, Varga Jenő Méhtelek, Kocsis Jenő Gyulavári, Ruzsa József Vezseny, Érsek Elek Szarazajta, Bélteki Lajos Hajdúszoboszló.

Nagykároly az új püspökségért. Nagykároly város feliratot intézett a kormányhoz, hogy az új görög katolikus magyar püspökséget Nagykárolyban helyezze el, minthogy Hajdúdorog erre nem alkalmas, Debrecen és Nyíregyháza városok pedig nem akarják a püspökséget. Nagykároly városban — mondja a felirat — társadalmi különbség nélkül, tárt karokkal várja mindenki a nemes hivatású püspökség felállítását és missziójában az egész város és környéke osztatlan lelkesedéssel támogatná. A város közönsége a püspöki palota céljaira kétszázézer korona készpénzt és ingyen telket ajánl fel a kormánynak.

A hmvásárhelyi tanítók a kulturáért. A ref. tanítótestület tagjai megbecsülendő és dicséretet érdemlő tevékenységet fejtenek ki, hogy az egyszerűbb népet felvilágosítsák, tanítsák és neveljék. A tanítótestület tagjai minden szerdán felolvasásokat tartanak különféle dolgokról. Múlt szerdán a következő helyeken tartottak felolvasásokat: A 48-as Bercsényi-körben „A franciákról” Nagy József tanító; a Damjanich-utcai első 48-as olvasókörben „A gazdasági növények bajai”-ról Faragó Sándor tanító; a Galamb-utcai körben „Nagy Napoleon”-ról Biczó Árpád tanító; a Kossuth Népkörben a „Szeszes italok”-ról Kiss Károly tanító; a Malom-utcai körben „A levegő meghódításáról” Császár Péter tanító; a Munkáskörben „A váltó”-ról Szabó Imre tanító; a Szabadság olvasókörben „Az aradi tizenhárom”-ról Csenki Ferenc tanító; a Szerencse-utcai iskolában „A természeti tünemények”-ről Nagy László tanító; a Bercsényi gazdakörben „Az újmódi búzatermelés”-ről Varga János tanító; a Visszhang-utcai olvasókörben „A gyümölcs termelés”-ről Kovács Ernő tanító tartanak felolvasásokat.

A hódmezővásárhelyi egyház 1912. éve. Juhász Sámuel hódmezővásárhelyi református anyakönyvvezető segédlelkész nagy gonddal összeállította a református egyház 1912. évi életéről a népmozgalmi statisztikát, azt a templomban felolvasták, de mi le is közöljük, hogy olvasóink teljes részletességgel megjegyezhessek. Született 1912-ben 916 egyén, ebből fiú 491, nő 425, törvényes 883, törvénytelen 33. — Meghaltak összesen 749-en ebből fi 411, nő 338, öt éven felüli 588, öt éven aluli 161, házas 292, özvegy 163, szaporulat tehát 167, fbből fi 80, nő 87. Házaságot kötött 309 pár, ebből tiszta református 250 pár, vegyes 59 pár. Megegyezés a születendő gyermekekre nézve a református egyház javára nem történt. Nőtlen

férfiú hajadonnal házasságot kötött 258 pár, nőtlen férfiú özvegyasszonnyal 3 pár, nőtlen férfiú elvált nővel 8 pár, özvegy férfi özvegy asszonnyal 5 pár, özvegy férfi hajadonnal 6 pár, özvegy férfi elvált nővel 8 pár, elvált férfi hajadonnal 8 pár, elvált férfi özvegyasszonnyal 2 pár, elvált férfi elvált asszonnyal 1 pár. Hát a lélek szám?

A debreceni egyház népmozgalmi adatai az 1912. évről:

Élve szül. törvényes	fi	925
„ „ „	nő	850
„ „ törvényt.	fi	124
„ „ „	nő	125
Halva szül. törvényes	fi	58
„ „ „	nő	52
„ „ törvényt.	fi	4
„ „ „	nő	11
Élve és halva született	fi	1111
Élve és halva született	nő	1038
A fi- és nőszülöttek száma összesen		2149
Meghaltak a finemből		747
„ a nőnemből		776
Összesen		1523
Házasságra lépett tisztapár		428
„ „ vegyespár		154
Összesen		582
Áttért hozzánk más egyházból helyb. fi		5
Áttért hozzánk más egyházból bekölt. fi		7
Áttért hozzánk más egyházból helyb. nő		4
Áttért hozzánk más egyházból bekölt. nő		5
Összesen		21
Kitért tőlünk más egyházból helyb. fi		3
„ „ bekölt. fi		3
„ „ helybeli nő		2
„ „ bekölt. nő		5
Összesen		13
Szaporodás finemen		370
„ nőnemen		264
Összesen		634
Egyezséget kötött javunkra		124 vgy
„ „ kárunkra		40
Nem kötött egyezséget		58
Lelkek száma fi		27277
„ nő		28475
Összesen		55752

Ezzel szemben az 1910. évi népszámlálás adatai szerint Debrecenben 63,000 református lakos van. Az egyházi kimutatás a beköltözötteket nem ismeri. Nincsen egyházi családkönyv, nincsenek önálló paróchiák.

A „**Vasárnapi Ujság**“ január 5-iki száma nagyon szép képek egész sorával, bő tartalommal jelent meg. Feltűnést keltő új fényképsorozat a budai királyi palotáról, pompás képek az orosz balletről, a *Nagyúr* Magyar-színházi előadásáról, a milói Venusről, Bolívia inka-kori emlékeiről, *Pólya* Tibor egy művészi rajza adják az illusztrációk anyagát. Szépirodalmi olvasmányok: *Krúdy* Gyula most induló új víg regénye, egy érdekes francia regény, *Réthy* Lajos novellája, *Rudnyánszky* Gyula verse stb. Az egyes közleményeket kiegészítik a rendes heti rovatok: Irodalom és

művészet, sakkjáték stb. — A „**Vasárnapi Ujság**“ előfizetési ára negyedévre **öt korona**, a „**Világkrónika**“ val együtt **hat korona**. Megrendelhető a „**Vasárnapi Ujság**“ kiadóhivatalában (Budapest, IV. Egyetem-utca 4. szám.) Ugyanitt megrendelhető a „**Képes Néplap**“, a legolcsóbb újság a magyar nép számára, félévre **két korona 40 fillér**.

Adományok a török sebesültek javára. Karácsonyi felhívásunk nem volt a pusztában elhangzó. A szent ünnepek, alkalmával több helyen emlékezés történt a szerencsétlen török nép sebesültjeiről, árváinak, özvegyeinek, végpusztulásának gyászos sorsáról. A sebesültek javára a szatmármegyei *Istvándiban* 6 kor., a biharmegyei *Kólyon* pedig 7 korona 25 fillér gyűlt, *együtt 13 korona 25 fillér*, mely összeget a püspöki hivatalnak rendeltetési helyére való juttatás végett be is szolgáltattunk.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Pályázat férfi négyes karra.

A debreceni református főiskola a Kövesdy János kegyes alapító énekkari alapítványából a végrendelet értelmében ebben az évben férfinégyeskarra írott *új, eredeti népdalegyvelegre* hirdet pályázatot a következő feltételek mellett:

Bárhol részben vagy egészben előadott, vagy bárhogy többszörösített művek ki vannak zárva.

1. A szöveg népies tárgyú s az alapítók emlék-ünnepélyén előadható legyen.

2. A kidolgozás (melyet szerző maga köteles összeállítani) legyen dallamos, szabályos s elég könnyű menetű. Nagyon magasra (tenornál a-n felül), nagyon mélyre (basszusná f-en alól) ne terjedjen. Magán-énekrészek kerülendők.

3. A pályamű vezérkönyv alakban irandó (a szövegek külön kiírása szükségtelen), *egy* eredeti példányban és *két* másolatban küldendő be.

4. A pályamű *idegen kézzel* írva, a szerző nevét rejtő jelígyes levéllel ellátva (melyben a szerző lakását és állását jelezze), folyó év június hó 1-ig alólírott lakására küldendő; a jelige a pályaműre is ráírandó.

5. *A szerzőnek a pályamű-bírószág csak egy tagjával való megismertetése is a pályázók közötti kizárást vonja maga után.*

6. A pályadíj csak abszolút becsű műnek adatik ki; a mű minden tekintetben a főiskolai énekkar tulajdona lesz.

7. A pályadíj: a) 150 (egyszázötven) korona; b) 100 (egyszáz) korona; c) 50 (ötven) korona, mely összeget a főiskolai pénztár a bélyeges nyugta ellenében a jutalmazottaknak el fog küldeni.

8. Azon műveket, melyek pályadíjat nem nyertek, 1913 július hó 1-től kezdve, a feladó-vevény beküldése után, alólírott azonnal visszaküldi, még azon esetben is, ha a pályázat eredménye a jelzett időre a hírlapokban meg nem jelennék.

9. Utánnyomást nem díjazunk

Debrecen, 1913 január hó 1.

Mácsay Sándor.

a főiskolai énekkar vezetőtanára.
Szent-Anna-utca 29. szám.